

HABERDE ÇOCUK

ÇOCUK
ODAKLI
HABERCİLİK
ELKİTABI

Umay Aktaş Salman

Haberde Çocuk

Çocuk Odaklı Habercilik Elkitabı

© IPS İletişim Vakfı

Yazan: Umay Aktaş Salman

Editör: Ezgi Koman

Şubat 2019

IPS İletişim Vakfı

Faik Paşa Yokuşu No: 37/7-8 Kat:3

34430 Beyoğlu, İstanbul

Tel: +90 212 2511503

Faks: +90 212 2511609

E-posta: bia@bianet.org

Web Sitesi: www.bianet.org

Sosyal Medya Hesapları<https://www.facebook.com/bagimsiziletisimagi/>https://twitter.com/bianet_org<https://www.instagram.com/bianetorg/>**Tasarım/Uygulama/Son Okuma****MYRA**

Bu kitap İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (SIDA) mali desteği ile yayınlanmıştır. Burada dile getirilen görüşler IPS İletişim Vakfı'na aittir. Dolayısıyla hiçbir biçimde SIDA'nın resmi görüşleri olarak değerlendirilemez.

İÇİNDEKİLER

Proje hakkında	5
Vakıf'tan	6
Bu elkitabına neden ihtiyaç var?	8
Bu elkitabı kimler için?	9
Çocuk ve hakları	10
Çocuk kimdir?	10
Devletlerin çocuk hakları yükümlülüğü	12
Sayılarla Türkiye'de çocuk.....	13
Çocuk odaklı habercilik nedir?	16
Medyada çocuk.....	18
Medyada ne kadar yer alıyor?	18
Ne zaman haber oluyor?	18
Medyada nasıl yer alıyor?	19
Örneklerle medyada ihlaller	22
Haber dili.....	22
Görsel Kullanımı	26
Haber yaparken: Öneriler	29
Haber yaparken dikkat edilmesi gerekenler.....	29
Farklı çocuk gruplarına ve alanlara ilişkin pratik öneriler	35
Eğitim	35
Sağlık.....	37
Ayrımcılık	37
Çocuk işçiliği	38
Silahlı çatışmalar	39
Cinsiyet, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim	39
Mülteci ve sığınmacılar	40
Özel gereksinimli çocuklar	41
Devlet koruması altındakiler	42
Suça itilenler	42
Cinsel şiddet mağdurları	43
Çocukla haber görüşmesi nasıl yapılır?	45
Haber yazım örneği	50
Gazeteci deneyimleri.....	58
Sözlük	62
Kaynakça	69

Umay Aktaş Salman

Gazeteci. Ekim 2017'den beri Eğitim Reformu Girişimi'nde araştırmacı; eğitim politikaları ve sistemi üzerine araştırmalar ve yazılar hazırlıyor. Gazeteciliğe Radikal gazetesinde başladı, muhabirlik ve editörlük yaptı, eğitim alanında uzmanlaştı (2002-2013). Al Jazeera Türk'te muhabir olarak çalıştı (2014-2017). Eğitim haberleri başta olmak üzere kadın ve çocuk hakları ve sorunlarıyla ilgili pek çok haber, röportaj, dosya ve yazı dizisi hazırladı. İstanbul Üniversitesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul Tabip Odası, Halkevleri'nce ödüllendirildi. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Başarı Ödülü (2016) sahibi. 1980, İstanbul doğumlu, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü mezunu.

Proje hakkında

Çocuk Odaklı Habercilik Projesi'ni Ocak 2018 - Şubat 2019 döneminde İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (SIDA) desteğiyle gerçekleştirdik. Proje koordinatörü Elif Ünal idi.

İstanbul Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Aslı Tunç 16, 20 ve 24 Nisan 2018 günlü 31 ulusal gazeteyi çocuklarla ilgili haberler için taradı, raporlaştırdı.

Proje kapsamında HaberdeCocuk/**Çocuk Odaklı Habercilik Kütüphanesi**'nin görsel tasarım ve uygulamasını Ali Seçkin Karayol yaptı. İçerik tasarımı ve editöryal uygulamayı Elif Ünal gerçekleştirdi.

Çevrimiçi olarak yayınladığımız Haberde Çocuk/ Çocuk Odaklı Habercilik Elkitabı'nı Umay Aktaş Salman yazdı, Ezgi Koman editörlüğünü üstlendi.

Vakıf'tan

Çocuklar bir şekilde haber konusu yapılsalar dahi, bu haberlerin bizzat hak ihlaline sebep olan bir anlatıya dönüştüğünü görüyoruz. Tıpkı kadınların, LGBTİ+'ların özne olduğu haberlerde karşılaştığımız gibi. Yani, nereden bakarsanız bakın, ortada mevcut habercilik anlayışının yerinden edilip, yeniden tanımlanmasını gerektiren bir durum söz konusu.

Haberde Çocuk, çocuk odaklı haberciliği tekraren tartışıyor. Tekraren diyorum; çünkü bilenler biliyor; BİA Kitaplığı'nda Çocuk Odaklı Habercilik başlıklı bir kitabımız var.

21 Ocak 2006, Ankara'dayız, çocuk odaklı habercilik tartışmak üzere Ankara ve çevresinden habercilerle bir araya geleceğiz. Nihayetinde kışın tam ortası ve başkent dediğin de kar demek... O sabah camdan baktığımda kardan yolu göremeyince ne kadar kederlendiğimi hatırlıyorum. Hava muhalefetinden gazeteciler gelemeyecek telaşındayım. Geldiler, gazeteciler ve iletişim akademisyenleriyle çok verimli, çok keyifli iki gün geçirdik. Programımızı Aralık 2005 ile Haziran 2006 aralığında, sekiz ilde (Erzurum, Diyarbakır, Ankara, Adana, Samsun, Muğla,

Kocaeli, Uşak) yerel medyadan katılımcılara yönelik atölye çalışmalarıyla tekrarladık. Hep birlikte çocuk odaklı habercilik üzerine düşündük, tartıştık, öğrendik. Hatta bu girişimimiz, kimi hükümet dışı örgütlerle, iletişim fakültelerinde konu ile ilgili yeni inisiyatifler doğmasını, dersler açılmasını beraberinde getirdi, çok sevindik.

Çocuk Odaklı Habercilik kitabımız, bu buluşmaların sonucunda ortaya çıktı ve danışmanımız, arkadaşımız BİA Kitaplığı'nın mimarı Sevda Alankuş'un derlediği üç kitaptan oluşan Hak Odaklı Habercilik Dizimizin üçüncü kitabı olarak basıldı. Söz konusu atölye çalışmalarına katkı yapan, Yasemin Onat-Seda Akço, Serdar M. Değirmencioğlu, Gülgün Erdoğan Tosun, İncilay Cangöz, Erhan Üstündağ-Kemal Özmen, Ahmet Şık, Ragıp Duran, Ezgi Koman'ın sunumları ve tartışmalarının derlendiği kitap, "çocukluk" dediğimiz dönem ile çocuk hakları ve özgürlükleri çerçevesinde mevcut haberciliği eleştirirken, nasıl habercilik yapılması gerektiğini de örneklerken türünün öncülerinden birisi, ilgili derslerde yararlanılacak temel ders kitabı haline geldi. Bu arada UNICEF

Türkiye ile birlikte yürüttüğümüz projenin çıktısı olan bu çalışmada kurumun iletişim sorumlusu Sema Hosta'nın adını ayrıca anmamızı gerektiren önemli katkıları oldu.

Çocuk Odaklı Habercilik 2007 yılında yayımlanmıştı, 2012 yılında ikinci baskısını yapma gereği doğdu. Hikâyeyi neredeyse 15 yıl önceye taşımam ise boşuna değil. O zaman kitabımız memleketi bölge bölge dolaşarak gerçekleştirdiğimiz atölyeler sonucunda ortaya çıkmıştı, şimdi artık kendi yeri ve sürekli bir programı olan Atölye BİA'ya memleketin dört bir yanından

gelen iletişim öğrencileri ve gazetecilerle buluşmalarımız sonucunda tamamlayıcı bir rehberle kavuşuyoruz, Haberde Çocuk ile buluşuyoruz.

Özetle, Haberde Çocuk ve kütüphanesi her an el altında, bilgisayarda, tablette, telefonda erişime açık. Öyle umuyoruz ki artık çocuk odaklı haber yapmayan kalmayacak ya da yapmamaya mazeret bulunamayacak.

Başka bir iletişim (her zaman) mümkün!

Nadire Mater
Şubat 2019

“Çocukların da hakları var. Eğer çocukların hakları olmasaydı insan sayılmazlardı. Yaşlı insanlar çocuklara ‘Sen nereden anlayacaksın, çekil biz yaparız’ diyorlar. Ama bunun tam tersi olması gerekiyor. Çocukların gidebileceği etkinliklerle ilgili bilgiler dikkatimi çekiyor. Keşke bununla ilgili daha fazla bilgi verilse televizyonda ve gazetelerde. Benim bir Instagram hesabım var. Orada çocuk kitaplarını tanıtıyorum. Böyle bir program televizyonda da yapılabilir. Sanat etkinliklerini anlatan, tanıtan programlar olsa çok iyi olur. Bir haberde görüşüm olsaydı, kitap okumanın, yazmanın ve resim yapmanın ne kadar önemli olduğunu anlatmak isterdim.”

Ayaz Gülpınar, 4. sınıf

Bu elkitabına neden ihtiyaç var?

Dünya nüfusunun yüzde 30,2’si, Türkiye nüfusunun yüzde 28,3’ü çocuk. Oysa haberlerin çok azı çocuklarla ilgili.

Gazi Üniversitesi’nden Feyyaz Fırat’ın 2015’te dört internet gazetesi (Hürriyet, Habertürk, Sözcü, haberler.com) üzerinden yaptığı taramaya göre **çocuklarla ilgili haberlerin oranı sadece yüzde 1,4.** Çocuklarla ilgili bu haberlerin yüzde 79’u polis adliye haberleri. **Yine bu haberlerin yüzde 73’ü çocuk haklarını ihlal ediyor.***

IPS İletişim Vakfı Haziran 2004 - Şubat 2005 aralığında 12 gazetenin haberlerini taramıştı. Çocuklarla ilgili haberler yüzde 1 civarındaydı.

13 yılda değişen bir şey yok. Çocuklar medyada yok sayılıyor.

Ya da çoğunlukla belirli kalıp yargılara göre haber oluyor: “Mağdur”, “zavallı”, “suçlu”... Çocuğun çoğunlukla olumsuz olaylar çerçevesinde haber olması, üstelik haberlerin genellikle çocuğun yararı ve sorunlarının çözümü açısından kurulmaması, hak ihlali.

Çocuğun başarısı ya da mücadelesi niye daha az haber oluyor? Neden haberlerde çocukların görüşü yer almıyor? Çocuk haklarıyla ilgili haberler neden belirli günlerde hatırlanıyor?

Medyanın oluşturduğu çocuk imgesi, çocuğu “eksik yurttaş” olarak gören toplumsal algıyı normalleştirmemeli. Gazetecilerin çocuk haklarının hayata geçmesinde, çocukların bilgi edinme ve düşüncelerini açıklama hakkını kullanmasını sağlama sorumluluğu var.

Bu rehberi hem çocuklarla ilgili haberlerin hem de her türlü haberin çocuk odaklı bir bakış açısıyla kurulabileceği görüşüyle hazırladık.

Kitapta ayrıca çocukların görüşlerine de yer verdik. Çocuklara medyada ne bulduklarını ve ne bulmak istediklerini sorduk.

Bu elkitabı kimler için?

Bu elkitabı gazeteciler ve gazeteci adayları için. Muhabirler, foto muhabirler, editörler, yazı işleri müdürleri, genel yayın yönetmenleri ve tüm gazeteciler ile iletişim fakültesi öğrencileri ve akademisyenler için. Aynı zamanda bu elkitabı, okurlar, izleyiciler yani çocuk odaklı bakıp bakmadığını sorgulayacak herkes için.

* Çocuk Odaklı Habercilik: İnternet gazetelerinden çocuk içerikli haberlerin sunumu ve etik ihlaller

Çocuk ve hakları

“Geçen hafta okulun temsilci öğrencisi seçilecekti. Sınıf temsilcisi olan öğrenciler oy verdi sadece. Biz niye oy veremiyoruz? Çocukların fikrini okulda bile tam olarak sormuyorlar.”

Asmin Er, 4. sınıf

Çocuk kimdir?

Çocuklar kendine ait özel algılayışları ve gereksinimleri olan varlıklardır. Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye (ÇHS) göre çocuk, hak ve özgürlük sahibi bağımsız bir birey, çocukluk ise bir varoluş tarzıdır.

Bir statüyü tanımlayan çocukluk kavramı, 0-18 yaş arasını kapsar.

Neden 0-18?

0-18 yaş arası, insanın gelişiminin en hızlı olduğu evredir. Bu dönemde çocukların yetişkinlerden farklı olarak bazı özel gereksinimleri ortaya çıkar.

Elbette her bir çocuğun yaşına, kişisel özelliklerine ve içinde bulunduğu çevrenin özelliklerine bağlı olarak farklı gereksinimleri ve potansiyeli vardır. Çocukluk sınırını 18 altı ya da 18 üstü olarak belirleyen ülkeler de var.

Çocuk hakları insan haklarıdır!

Çocuk hakları, çocuğa özgü insan haklarıdır.

Çocuk, gelişiminin özel bir evresindedir. Görüşü çok az dikkate alınır. Oy hakkı yoktur. Hak ihlaline maruz kaldığında hukuki yollara kolay kolay kolay başvuramaz.

Bu nedenle hakları ve özgürlükleri ayrıca tanımlanıyor.

Çocuk haklarıyla ilgili en temel belge BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’dir (ÇHS).

Sözleşme, her bir çocuğun “onurlu, saygın, özgür, eşit ve barış içerisinde” yaşamasını sağlamayı, bunu güvence altına almayı amaçlıyor.

Bu nedenle, korunma haklarının yanı sıra her bir insanın olduğu gibi çocukların da kendini gerçekleştirmesini sağlayacak olan ifade, düşünce, örgütlenme özgürlüklerini ve katılım haklarını tanımlıyor.

Türkiye ÇHS’yi 1990’da imzaladı, 1995’de onayladı. Böylece sözleşmede yer alan hak ve özgürlükleri yaşama geçirme konusunda yükümlülük sahibi oldu. Ancak Türkiye, çocuğun ana dilinde eğitim alma, kültürünü ve dinini yaşama, dilini kullanma haklarıyla ilgili 17, 29 ve 30. maddelere çekince koydu. BM Çocuk Hakları Komitesi ise bu çekincelerin kaldırılması konusunda Türkiye’ye tavsiye vermeye devam ediyor.

Devletlerin çocuk hakları yükümlülüğü

- ÇHS'ye göre her imzacı devlet çocuk haklarıyla ilgili üç temel yükümlülük sahibi:
- Çocukların hakkını ihlal etmemek,
 - Üçüncü kişilerin ihlalden çocukları korumak,
 - Hak ve özgürlüklerin yaşama geçmesi için her türlü düzenlemeyi yerine getirmek.

BM ÇHS'ye aykırı bir çocuk algısı

Devletler -BM ÇHS'nin aksine- çocukları sadece korunması gereken birer varlık olarak görmekten öteye geçmezler.

Devletlere göre çocuklar henüz büyümemiş, eksik, güçsüz varlıklar ve şimdiki zamanda değil gelecekte değerli olacaklar.

Devletin bu algısı, toplumun çocuk algısının bir yansıması. Ve aynı zamanda bu algının toplumda yeniden üretilmesine yol açıyor.

Bu algı önemli çünkü çocukları eşit, hak ve özgürlük sahibi bireyler olarak görmeyerek, onları şiddete, ayrımcılığa ve diğer hak ihlallerine açık hale getiriyor.

Sayılarla Türkiye'de çocuk

"Haberleri izlemiyorum. Hep kaza haberleri, çocuk kaçırımları var. Psikolojim etkileniyor. Bu olayların azalmasını istiyorum. Mesela televizyonda Barış Manço'nun çocuklarla yaptığı program gibi bir program, bize göre bilgi yarışması olmasını istedim. Bize özel haber bülteni de olması güzel olurdu. Her çocuk eşit değil. Başka şehirlerdeki okullarda neler oluyor, oradaki çocuklar neler yapıyor? Bunlardan haberimiz olsa... Okulda Türkçe öğretmenimiz bizi

yazarlarla buluşturuyor. Onlarla söyleşi yapıyoruz. Gazetelerde de kitap okumayı teşvik eden şeyler yapılabilir. Her çocuk okuduğu kitabın yazarını merak ediyor. Gazetelerde böyle bir köşe olsa çocukların yaptığı. Ya da böyle bir program neden olmasın? Çocuklar daha çok konuşabilmeli, anlatabilmeli. Ben bir bireyim. Herkes çocuklara birey gibi davranmalı. Gazeteciler de bu konuda aileleri bilgilendirmeli."

Şehri Bekci, 6. sınıf

Türkiye, 1990 yılında BM ÇHS'yi imzalamasının ardından çocuk hak ve özgürlüklerinin yaşama geçirilmesi konusunda pek çok çalışma yürüttü.

Ancak ülke nüfusunun üçte birini oluşturan çocuklar Türkiye'de pek çok hak ihlaline maruz kalmaya devam ediyor.

Nüfus

80.810.525

22 milyon 883 bin 288'i
% 28,3'ü çocuk

TÜİK, İstatistiklerle Çocuk, 2017)

Okul öncesi eğitim kurumlarında, ilkokul, ortaokul ve lisede yaklaşık **18 milyon öğrenci** eğitim alıyor

MEB 2017-2018
Öğretim Yılı
İstatistikleri

5 yaşta her 100 çocuktan 33'ü okul öncesi eğitim alamıyor.

(MEB 2017-2018 Öğretim Yılı İstatistikleri)

Okul çağında

1 milyon 47 bin 536

Suriyeli çocuk var. Bu çocukların **%62,5'i** eğitim alabiliyor, **%37,5'i** ise eğitimden uzakta

MEB Geçici Koruma Altındaki Öğrencilerin İstatistikleri, 2018-2019)

Kız çocuklarının lisede okullulaşma oranı **%83,4** Güneydoğu Anadolu'da bu oran **%67,2'ye** düşüyor. ↓

MEB 2017-2018 Öğretim Yılı İstatistikleri

359 bin 896 engelli çocuk ilk ve ortaöğretimde öğrenci. Okul dışı engelli çocuk sayısı bilinmiyor.

Eğitim Reformu Girişimi, Eğitim İzleme Raporu 2017-2018

6-17 yaş arası çocuk işçi sayısı 893 bin
Çocuk işçilerin %44,7'si tarımda çalışıyor

Çalışan Suriyeli çocuklar bu verilerin içinde yer almıyor. Çünkü TÜİK 2012'den bu yana Çocuk İşgücü Anketi'ni yenilemedi.

TÜİK, Çocuk İşgücü Anketi, 2012

7 milyondan fazla çocuk, her üç çocukta biri, şiddetli maddi yoksunluk çeken hanelerde yaşıyor. Bu çocukların **%40'ı** protein ihtiyacını et, tavuk ya da balıktan karşılayamıyor.

Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomi ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi, 2014)

Cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlü çocuk sayısı

3013

Adalet Bakanlığı Kasım 2018 itibarıyla

2017'de 16-17 yaşta **23.906** çocuk zorla evlendirildi

TÜİK, İstatistiklerle Çocuk

2017'de **16.348**

"çocuğa karşı cinsel istismar" davası açıldı.

Adalet Bakanlığı, Adli Sicil İstatistikleri

2017 yılında açılan ceza davalarında 12-17 yaş arasındaki **120 bin çocuk** suça sürüklendi

Adalet Bakanlığı, Adli Sicil İstatistikleri

2017 ile 2018'in ilk 6 ayında

21.957 çocuk

hamile olarak resmi kayıtlara geçti

CHP Milletvekili Ali Şeker'in bilgi edinme başvurusuna verilen cevap

2017'de LGBTİ + bireylere karşı gerçekleşen

117 nefret suçu vakasının

23'ünün mağduru çocuklar

Kaos GL, Homofobi ve Transfobi Temelli Nefret Suçları Raporu, 2017

Çocuk odaklı habercilik nedir?

- Çocuğu hak ve özgürlük sahibi bir birey olarak görür.
- Çocuğun (aralarındaki farklılıkları da gözeterek) özne olarak temsil edilmesini amaçlar.
- Çocukların yaşadıklarına devletlerin çocuk hakları yükümlölükleri temelinde bakar.
- Çocukların hakları ve özgürlükleri konusunda farkındalık yaratacak haberler yapar.
- Hak ihlallerini takip eder, görünür kılar.
- Bu ihlallerin önüne geçilmesi ve politika üretilmesi konusunda pro-aktif davranır.
- Çocuk hak ihlaline uğrayıp haber olduğunda, onu daha da mağdur etmeyecek şekilde haberi yazar.
- Çocuğun hem kendi sorunları, hem de çevresinde olup bitenlerle ilgili görüşlerini dinler, haberde yer verir.
- Çocuğu olumlu haberlerin de öznesi kılar.
- Her türlü haberi yaparken, çocuğun nasıl etkileneceğini sorgular. Haberlerin çocuk odaklı olarak kurulması konusunda özenli haberciliğı anlatır.

Bağımsız İletişim Ağı (BİA)/ bianet çocukların toplumsal, siyasal, sivil yaşama katılmalarının, bilgilenme ve ifade özgürlüğünü kullanmalarının önündeki engellerin kaldırılması gerektiğı bilinciyle, hak haberciliğini vazgeçilmez sayıyor.

Medya çocuk hakları için önemlidir!

Medya çocuğun toplumda nasıl algılandığını yansıtır ama aynı zamanda bu algıyı yeniden oluşturma gücüne sahip. Bu nedenle çocukların medyada ne kadar ve nasıl yer aldığı, medyanın çocuk hakları odaklı olup olmadığı çocuklara yönelik tutumların oluşmasında etkili.

Çocuk hakları odaklı medya mümkün mü?

Çocuktan yana olmayan, onu birey olarak görmeyen, nesneleştiren, özel hayatına saygı duymadan kişisel bilgilerini sorumsuzca yayan, seslerine yer vermeyen, ayrımcılık yapan, çocuğu sadece korunmaya muhtaç, güçsüz varlıklar olarak gösteren medya Türkiye'nin de taraf olduğu BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni ihlal etmiş oluyor. Oysa çocuk hakları odaklı medya mümkün.

Medyada çocuk

“Anneler televizyonda haber izlerken ben de izliyorum. Çocukları ilgilendiren, içinde çocukların geçtiği çok haber çıkmıyor. Gördüğüm haberlerde de illa bir olay yaşanmış oluyor. Televizyonda bir de çocukların katıldığı yarışmalar var. Çocukların katıldığı o yarışmalar da büyükleri eğlendirmek içinmiş gibi geliyor bana. Ödevlerle ilgili bir haber yapılsın çok isterim mesela. Görüşümü de söylemek isterim. Çocukların çok fazla dikkate alınmadığını da söylemek isterim görüş olarak.”

Ece Sancılı, 5. sınıf

Medyada ne kadar yer alıyor?

Hem dünyada hem de Türkiye’de çocuklar medyada yetişkinlerle eşit oranda yer almıyor. Hatta çocuklar genel nüfustaki oranlarına karşın medyada çok zor yer buluyor.

İlgili araştırma için tıklayınız...

Ne zaman haber oluyor?

- Genellikle başına “kötü”, “trajik”, “dehşet” bir olay geldiğinde, istismara, şiddete, tecavüze maruz kaldığında,
- Kaçırıldığında, öldürüldüğünde ya da bir kazada hayatını kaybettiğinde,
- Suça itildiğinde...

Örnek Haberler

- Mersin’de Dehşet! Beş Yaşındaki Çocuk Bıçaklanarak Öldürüldü
- 14 Yaşındaki Çocuk Abisinin ve Dayısının Tecavüzüne Uğradı
- Hırsızlık İçin Girdiği Evin Sahibini Öldüren Zanlı Tutuklandı

Medyada nasıl yer alıyor?

Çocuk medyada yer bulabilirse “suçlu”, “tehlikeli varlık”, “kurban”, “mağdur”, “çaresiz”, “pasif varlık” oluyor. Magazinden siyasete ve adli haberlere kadar farklı tür haberlerde hep belirli kalıp yargılarla sunuluyor.

Prof. Dr. Aslı Tunç’un IPS İletişim Vakfı/ bianet için 16, 20 ve 24 Nisan 2018 günlerinde 31 ulusal gazeteden 140 haberi tarayarak yaptığı araştırmada ortaya çıkan kalıp yargılar şöyle:

Politika aksesuarı

Siyasetçiler “aksesuar” peşinde çocukları nesneleştiriyor.

Fotoğraf başrolde. Siyasetçinin her fırsatta çocuğu kucaklayarak, çocuğa sarılarak verdiği pozlar çocukların politikanın aksesuarı olarak kullanılmasının örnekleri...

Örnek Haber

Akşener Gaziantep’te...

Örneğin; çocuklar, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ya da Dünya Çocuk Günü gibi belirli günlerde neredeyse tüm basın gündemindeyken bile nesne olmaktan kurtulamıyor. Hatta 23 Nisan’da her zamankinden çok daha fazla siyasete alet edilebiliyorlar.

Örnek Haber

Başbakan’ı Kahkahaya Boğdu!

Sempati aracı

Sadece politikacılar değil, popüler kültür dünyası için de çocuk aksesuar ve sempati toplama nesnesi. Medya da buna aracılık etmeyi seviyor. Örneğin şarkıcı Kenan Doğulu'nun konserinde bir bebeği sahnede kucağına alması kocaman bir fotoğrafla "Bebek Özlemi" başlığıyla sunulabiliyor.

Örnek Haber

Babalık Özlemi...

Cem Adrian'ın Bebek Özlemi:
Taşıyıcı Anne Arıyorum!

Dram, trajedi öznesi

Çocuklarla ilgili çoğu haber cinayet, kaza, şiddet bağlantılı. Habere çocuk unsuru katılarak felaket daha görünür kılınmaya çalışılıyor: "Bayramı göremedi", "Bebeğiyle raylarda can verdi".

Ya da yaşamını kaybeden polis ve asker cenazeleri ebeveynlerini kaybetmiş çocukların ağlayan fotoğraflarıyla birlikte sunuluyor.

Örnek Haber

Şehit Astsubayın Oğlu Yürekleri
Dağladı

Savaştan Kaçtı Kazaya Kurban
Gitti

Komiklik unsuru

Çocuk haberlerde kimi zaman da bir "komiklik" unsuru olarak sunuluyor. "Küçük Halil Artık Kaşınmıyor" başlıklı haber bunun örneklerinden biri. Haberde dokuz yaşındaki çocuğun hastalığı bir komedi unsuru gibi yansıtılıyor. Çocuğa "yavru" diye hitap ediliyor. "Yaşadıklarına dayanamayan yavru 'ölmek istiyorum' diye ağladı" gibi cümleler kuruluyor.

Örnek Haber

Afacan Çocuk Düdüklü Tencereye
Sıkıştı

Olağanüstü/sıra dışı başarıların kahramanı

Çok az yapılsa da çocukların başarı hikâyeleri de haber oluyor. Ancak bu başarıların çoğunlukla "olağandışı" olması gerekiyor. Diğer çocuklar için bir rol modeli oluşturacak şekilde sunulsa bile çoğunlukla bu çocuklar reklam dilinin, ironinin parçası haline getiriliyor.

Örnek Haber

Mozart Ödüllü Küçük Gurbetçi
Malatya'nın Gururu Oldu

Binde Bir Görülen Dahi Pideciden
Çıktı

"Çocukların eğitim alamadığını görüyorum bazen televizyonda. Her çocuğun eğitim görmesi gerekiyor. Çocuklar da canlı, onlara saygı duyulması gerekiyor. Çocuklar dünyada yokmuş gibi davranıyor büyükler. Onların fikirlerine de saygı duyulmuyor. Saygı duyuyormuş gibi yapıyorlar. Saygı duyulmadığını davranışlarından anlıyorum.

Güneş Salman, 2. sınıf

Başka bir şeyle ilgilenip bizle ilgilenmiyorlar, dinlemiyorlar. Bazıları düşüncelerimizi dikkate alıyorlar. Dikkatini toplayıp gözümüzün içine bakanlar düşüncelerimize değer veriyor bence. Bizle de hitap kurulması gerekli mesela. Gazeteciler çocukların haklarını yazabilirler. Nasıl haklarımız olduğunu anlatabilir ve bunları haberlerde duyurabilirler."

Örneklerle medyada ihlaller

Haber dili

Haberde kullanılan dil; çocukların sürekli mağdur, zayıf, güçsüz, savunmasız, irrasyonel varlıklar olarak algılanmasına yol açarak onları şiddete, istismara açık etmemeli.

Kurbanlaştırma/ mağdurlaştırma

Çocuklar haberlerde çoğunlukla kurban ya da mağdur olarak sunulduğu için haber dili ve başlığı da bu sunumu tamamlayan şekilde oluyor: “**Vah Melisa, Vah Ayşe**”, “**Miniğin feci sonu**”.

Küçük düşürme/alay etme

Dramatize eden dilin yanı sıra çocukları küçük düşüren, onlarla alay eden bir dil de söz konusu. Mesela “**Minik yaramaz düdüklü tencereye sıkıştı**” haberi 31 Ekim 2018’de pek çok internet sitesi ve televizyonda yer aldı. Haberler iki yaşındaki bir çocuğun büyük bir korku yaşadığı, yaralanabileceği durumu adeta alay ediyor.

Haberdeki “adı belirlenemeyen çocuk tencerenin içine girip oturdu”, “Sağlık ekibi, yaklaşık 5 dakikalık mücadelenin ardından çocuğu tencereden çıkardı” ifadelerine fotoğraf eşlik ediyor.

Haberde kullanılan ifadeler çocuğu damgalamamalı, ona psikolojik ve fiziksel olarak zarar vermemeli. Dışlanmaya ve ayrımcılığa maruz kalmasına yol açmamalı.

Damgalama/yargısız infaz/ ayrımcılık

Haberlerde çocukları damgalayan, etiketleyen bir dil de kolaylıkla kullanılabilir. “Sokak çocuğu”, “tinerci”, “kapkaççı”, “suçlu çocuk” gibi ifadeler bunun örneklerinden.

Çocuk, yetişkinler gibi mahkeme kararı yoksa “suçlu”, “hırsız”, “katil” değildir. Bu, “masumiyet ilkesinin” ihlali. Çocuğa özgü adalet anlayışına da aykırı.

Türk Ceza Kanunu’na göre 12 yaşın altındaki çocukların eyleminden “suç” diye bahsedilemez.

Haberlerde çocuğu tanımlayan “başarılı”, “güzel”, “üstün”, “yaramaz”, “fakir” gibi pek çok sıfat kullanılıyor. İçlerinde olumlu gözükenler olsa bile bu tür sıfatlar çocukları ayrıştırıyor, ayrımcılığa yol açıyor. Medyanın dilindeki ayrımcılık, haberin sunuşunda da görülebiliyor. Örneğin; ebeveynleri yüksek sosyo-ekonomik düzeyden olan bir çocuğun kanunla ihtilafa düşmesi tekil ya da olağan dışı bir örnek olarak sunulurken yoksul bir çocuk potansiyel “suçlu”, “hırsız”, “katil” olarak tanımlanabiliyor.

Çocuk hak ihlalleri hakkında bilgi sahibi olunmalı. Haber niteliği taşıyan bir olayın çocuklar açısından ne anlama geldiği sorgulanmalı, olay bir hak ihlali ise bu net bir şekilde ifade edilmeli.

İhlali doğallaştırma/ meşrulaştırma

Zorla erken evlendirilme gibi bazı ihlallerle ilgili doğallaştırıcı, meşrulaştırıcı bir dil kullanılıyor. Örneğin; çocuk evlilikleri için “âşık oldu”, “gönlünü kaptırdı”, “kaçtı” ve benzeri ifadeler sorumlu çocukmuş gibi bir algı yaratıyor. Ya da “ailenin rızasıyla evlendirildi” denilerek zorla evlendirmeler haber yoluyla meşrulaştırılıyor.

“Baskı” ya da “zor” kelimeleri yerine “rıza” denilmesi hem yetişkinlerin sorgulanmasının önüne geçiyor hem de çocuk üzerindeki tek tasarruf hakkının ebeveynler olduğu algısını normalleştiriyor.

Unutmamalı ki ebeveynlerin çocuklar üzerinde hakları değil sorumlulukları vardır.

Haberde çocuğun yaşadığı olayla ilgili kullanılan dilin çocuğun şimdiki ve gelecekteki yaşamına nasıl etki edeceğine dikkat edilmeli. İncinip, onurunun kırılmasına sebep olmamalı.

Çocukta travma yaratabilecek başlık/ ifade kullanımı

Haberde kullanılan dil ya da başlık, çocuğun şimdiki ve gelecekteki yaşantısını etkileyebilir. Haberlerde kimi zaman çocukta suçluluk duygusu ve travma yaratacak ifadeler kullanılıyor. Çocuğu duygusal ve fiziksel olarak incitecek, her karşılaştığında travmasını yeniden canlandıracak türde başlıklar atılabilir.

“Oğluna pantolon alamadığı için intihar etti...”

Çocukta travma yaratacak ifadelerin kullanılmasıyla ilgili çarpıcı örneklerden biri 21 Eylül 2018’de yaşandı. “Oğluna pantolon alamadığı için intihar etti” başlığıyla bir internet sitesinin geçtiği haber, büyük tartışma yarattı. İntiharın ardından resmi kurumlar babanın psikolojik sorunları olduğunu, intiharın oğluna pantolon alamamasıyla ilgili olmadığını daire açıklamalar yaptı. Gazeteci gözüne alındı ve daha sonra serbest bırakıldı. Taraflar intihar sebebini tartışırken kimse olaya çocuk açısından bakmadı.

Yoksulluğun yaşattığı bu olayı, çocuğu gözeterek haberleştirmek mümkün değil miydi? Babasını bu şekilde kaybeden çocuk ne hissedecekti, haberin başlığı kendini suçlu hissetmesine neden olabilir miydi? Babasının kaybının bu şekilde sunulması ergenlik dönemindeki bir gencin belki de ömür boyu taşıyacağı bir travmaya sebep olacaktı.

Haberi yazarken ve yayımlamadan önce düşünülmesi gerekenler bunlardı.

Yanlış

Sokak çocuğu - - - - -	Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuk
Suçlu çocuk - - - - -	Kanunla ihtilaflı çocuk
Erkek çocuğu - - - - -	Oğlan çocuğu
Çocuk gelin - - - - -	Çocuk evliliği/Erken yaşta zorla evlendirilme
Çalışan çocuk - - - - -	Çalıştırılan çocuk
Evlatlık alma - - - - -	Evlat edinme
Evlatlık - - - - -	Evlat edinilen
Yurt çocuğu - - - - -	Devlet koruması altındaki çocuk
Yuva çocuğu - - - - -	Kurumda yetişen çocuk
Korunmaya muhtaç çocuk - -	Korunmaya ihtiyacı olan çocuk
Gerçek anne-baba - - - - -	Biyolojik anne- baba
Çocuk Esirgeme Yurdu - - -	Çocuk bakım merkezleri
Mağdur çocuk - - - - -	Maruz kalmış çocuk

Yanlış kavramlaştırma

Medya “sokak çocuğu”, “taş atan çocuk” gibi yanlış kavramsallaştırmalar kullanabiliyor. Çocuğun içinde bulunduğu durum hakkında yeterli bilgi verilmeyince yanlış yönlendirme yapılıyor. Bu durum sorunların gerçek sebeplerinin görünmez olmasına yol açıyor.

Doğru

Görsel kullanımı

Tıpkı haber dili gibi görüntü ve fotoğraf kullanımında da çocuk hakları pek çok açıdan ihlal ediliyor.

İhlale maruz kalan çocuğun kimliğini açık edecek fotoğraf kullanmak

Haberde, cinsel istismara uğrayan, cinsel istismarın faili olan, yargılanan ya da mahkûm edilen çocukların isimlerine açıkça yer verilmezken çocukların ya da

yakınlarının fotoğrafları çocukların kimlik bilgilerini ortaya çıkaracak şekilde hatalı kullanılabiliyor.

Kullanılan fotoğrafın yol açabileceği olumsuz ve yanlış algıya dikkat edilmeli. Görsel seçiminde çocuk “çok tehlikeli bir suç” işlemiş bile olsa bu durumun bir sonuç olduğu, çocuğun haklarının ihlal edilmiş olduğu yaklaşımı temel alınmalı. Kullanılan görseller çocuğu küçük düşürücü bir anlam içermemeli.

İsimler değiştirilmiş, gizlenmiş ve hatta kullanılmamış olsa bile çocuğun, kardeşleri ya da yakınlarının kimlik bilgilerini açık edecek, onları riske atacak görüntüleri kullanılmamalı.

Suçlayıcı ya da küçük düşürücü görsel kullanımı

Haberlerde çocuğu “suçlu” ilan eden, etiketleyen, sorunun kökenine inmeyen dil fotoğraflarla da pekiştiriliyor. Örneğin; 6 Ekim 2018’de annesine şiddet uyguladığı için babasını vurduğu iddia edilen 13 yaşındaki çocuğun haberi kimi gazetelerde “katil” diyerek, silah ve çocuğun elinde okla çekilmiş fotoğrafı eşliğinde sunuldu.

Ayrıca kimi haberlerde de çocukları küçük düşüren fotoğraflar kullanılmaktan çekinilmiyor.

Zaman zaman çocuğun kendi fotoğrafı kullanılmıyor olsa bile kullanılan görsel, haberin içeriği ile ilgili olarak çocuğu küçük düşürücü olabiliyor.

Kimliği açık eden görseller ne zaman kullanılabilir?

Hangi durumlarda çocuğun fotoğrafının ya da görüntüsünün kullanılıp kullanılmayacağı, gazeteciler arasında da tartışma yaratabiliyor. Görüntü kullanılmasının çocuğun yararına olduğu durumlar da var. Örneğin, çocuk kendini ifade etmek, görüşünün dikkate alınmasını sağlamak isteyebilir. Süreklilik taşıyan bir hak mücadelesinin ya da kampanyanın kendi kararıyla parçası olabilir. İşte bu durumlarda çocuğun görüntüsü yine

kendisinden izin alınarak kullanılabilir. Bunun en güzel örneklerinden biri iklim değişikliğine dikkat çekmek için okul grevine çıkan 16 yaşındaki İsveçli aktivist Greta Thunberg. Artık Greta’nın fotoğrafı için izin gerekmez hale geldi.

Haber yaparken: Öneriler

“Televizyonda haberleri izlemiyorum. Ancak salona gittiğimde izleniyorsa duyuyorum. Çocuklarla ilgili kaçırılma, kaza ve istismar haberleri duyuyorum en çok. Genel olarak çocuk hakları, insan hakları, dersler, eğitim sistemi hakkında daha çok haber olsun isterdim. Bu haberlerde çocukların görüşünü okumayı ya da izlemeyi de isterdim. Ben daha çok sosyal medya kullanıyorum. Youtube ve Instagramda küfür ve cinsel içerikli şeyler olabiliyor. Çocuklar için uygun olmayan şeyler var. Bazı videoların altındaki yorumlarda da çocuklarla dalga geçiyorlar. Çocuklara saygı duyulmuyor.”

Efe Sulanç, 7. sınıf

Haber yaparken dikkat edilmesi gerekenler

Haber yaparken çocuk haklarını korumada ve hakların gerçekleşmesini sağlamada medyanın da önemli bir rolü olduğu unutulmamalı.

BM ÇHS’nin 17. maddesine göre “Her çocuk bilgi edinme, haberleşme hakkına”, 13. maddeye göreyse “Her çocuk düşüncesini özgürce açıklama hakkına” sahip. Dolayısıyla çocukların bilgi edinme ve düşüncelerini özgürce açıklama hakkının yeterince yerine getirilmemesi hak ihlali ve çocuklara yapılan bir ayrımcılık.

Habere dahil edin!

Çocukların yaşadıkları hak ihlalleri, çocuğun güvenliği, eğitimi, sağlığı ve sosyal refahı haber olması, kamuoyunda tartışılması gereken konular. Tüm bunlar haber yapılırken çocukların görüşünü almak çok önemli.

- Haber yaparken çocuğu pasif izleyici ve haber nesnesi olarak görmeyin.

Örneğin; eğitim sistemiyle ilgili bir haber yaparken çocuklara kulak verin. Çocukların içinde bulundukları eğitim sistemine ve sorunlarına dair çok önemli tespitleri var. Bu yüzden yapılan haberlerde mikrofonu onlara da uzatın.

- Çocukların ülke sorunları hakkında da konuşabilmelerine fırsat verin.
- Çocuğun görüşünü “sempati”, “güldürü” aracı olarak kullanmayın, onun düşüncelerini ciddiye alın.

“Çocuktan ver haberi”

- Haber yapacağınız gelişmeleri çocuğun yararını önceleyen bir bakış açısıyla ele alın.

Örneğin; geçtiğimiz günlerde sokakta oynarken kafası demir parmaklıklara sıkışmış bir çocuğun haberi, onu küçük düşürecek bir fotoğraf eşliğinde sunuldu ve itfaiye tarafından kurtarıldığı anlatıldı. Bu haberi kentteki çocuk parklarının güvenliğini, oyun alanlarının yeterli olup olmadığını sorgulayarak vermek de mümkün.

- Sadece “kaza” demek, bu şekilde tanımlamak yerine çocuğun eğitim, sağlık, güvenlik gibi pek çok hakkını hatırlatan, ihmaller ve eksikler olup olmadığını sorgulayan haberler kurgulayın.
- Hayata geçirilen uygulamaların, politikaların çocukları nasıl etkileyeceğini düşünün.

Rutine değil farklı taraflara bakın

Haberi alışlagelmiş rutinler üzerinden kurmayın. Farklı açılardan bakarak çocuklarla ilgili farkındalık yaratmaya katkıda bulunabilirsiniz.

Örneğin; herkes eğitim öğretim yılı başladı haberi yaparken, siz temel hakkı olan eğitimi alamayan çocukları (engelli, çocuk işçi, mülteci...) yazabilirsiniz.

Örneğin; atanamayan öğretmenler ve ücretli öğretmenler sorununa sadece öğretmenlerin yaşadığı sıkıntılar açısından yaklaşmayın. Bu sorunun çocukları nasıl etkilediğini odağa alarak da haberi kurgulayabilirsiniz.

Sadece olayı değil nedenlerini de yazın

- Gerçekleri olduğu gibi aktarmak yeteri kadar çarpıcıdır. Çocuğun yaşadığı yoksulluğu ve yoksunluğu haber yaparken dramatize etmeyin. Çocuğun yaşadığı sorun her ne ise metninizi hak temelli bir yaklaşımla kaleme alın.

- Çocuğun içinde bulunduğu koşulları, başına gelen olayları sadece aktarmakla kalmayın. Bu tür olayların meydana gelmesine yol açan süreçler hakkında da bilgi verin.
- Süreçte ihmaller yaşanmış mı, kimlerin sorumlulukları var, neler yapılmış ya da yapılmamış? Devletlerin çocuk hakları yükümlülükleri temelinde bunları sorgulayın.

Örneğin; bir gazetede “Sanal oyun böyle bitti” başlığıyla yer alan haberde bilgisayarda oynadıkları oyundan etkilenerek internet üzerinden silah satın alan iki çocuğun ölümü anlatılıyor. Böyle bir haberi adli bir olay olarak verip geçmeyin. Çocukların gelişimi açısından bazı oyunlar ve teknoloji kullanımına dair bilgiler de bu haberde yer alabilir. Ya da internetten kolaylıkla silah satın alınabilmesini sorgulayın. Yasal boşluklara, varsa bu konuda çalışan sivil toplum örgütlerinin taleplerine mutlaka değinin.

Küçümsemeyin, ötekileştirmeyin

- Çocuğun başarısını, görüşlerini aktarırken, ondan beklenmeyecek, olağan dışı bir şeyi hayata geçirmiş gibi bahsetmeyin.
- Çocuğu küçümsemeyin, onu ötekileştirecek sıfatlar kullanmayın, “Çoban Mahir’in başarısı”, “Engelli çocuğun büyük başarısı” gibi.
- Başarı haberini diğer çocukları teşvik edecek, birbirleri için rol model olacak şekilde sunun.
- Çocukların resim, müzik, spor gibi çeşitli alanlardaki çalışmalarını görünür kılın, teşvik edin.
- Herhangi bir haberde bir çocuğun etnik kökeni, dini, inancı, cinsiyet kimliği, ırkı gibi bilgileri vermek gerekli mi, iyi düşünün.

Örneğin; bir çocuk cinsiyet kimliği sebebiyle okulda zorbalığa uğramış ve intihar etmişse haberde bu yer alabilir. Ancak uluslararası bir sınavda birinci olan öğrencinin başarısını haber yaparken çocuğun cinsiyet kimliğini belirtmek bu konudaki ayrımcılığı yeniden üretir.

- Çocuğun dernek kurma, barışçıl bir şekilde toplanma hakkı olduğunu unutmayın.

Örneğin; çocukların okullarda karşılaştıkları sorunlara, eğitim sistemine ve çevrenin korunmasına dair yaptıkları eylemleri görünür kılın.

Haberin sonuçlarını düşünün

- Haber yayınlandığında çocuğun can güvenliğini ya da ruhsal bütünlüğünü tehdit edebilecek bir durum yaşanma ihtimali olup olmadığını düşünün.
- Haberin çocuğun etiketlenip damgalanmasına, ayrımcılığa uğramasına, dışlanmasına sebep olup olmayacağını sorgulayın.
- Çocuğu suçlayıcı, küçük düşürücü bir dil kullanmayın.

Kimlik bilgilerini gizleyin

- Haberde cinsel istismara maruz kalan ya da faili olan çocukların, HIV taşıyan, suç teşkil eden bir olay nedeniyle yargılanan veya mahkûm edilenlerin, savaşan ya da eskiden savaşmış, mülteci çocukların adını gizleyin ya da değiştirin. Görüntü ve fotoğraflarını açık kullanmayın.
- Çocuğun kimliğini açığa çıkaracak, oturduğu yer, ailesi, gittiği okul gibi bilgilere yer vermemeye özen gösterin.

Pornografik dil kullanmayın

- Şiddete maruz kalan bir çocuğu haber yaparken asla pornografik, maruz kalınan şiddetin ayrıntılarına yer veren bir dil kullanmayın.

Örneğin; cinsel şiddet haberlerinde “okşadı”, “kucakladı”, “özel bölgeleri” gibi önemsizleştirici kelimeler, hikâye dili kullanmayın.

- Çocuğu mağdur göstermenin ötesine geçerek ihmalleri ve sorumluları sorgulayın. Kanunlara, uluslararası sözleşmelere ve kamunun yükümlülüklerine mutlaka yer verin.

- İstatistikleri kullanarak sorunun büyüklüğünü gösterin. Cinsel istismar davalarında verilen kararları sorgulayın, uzman görüşüyle varsa eksikleri, talepleri anlatın.

İhlalleri doğallaştırmayın

- Zorla evlendirilme gibi ihlal haberleri yaparken olayı tekil bir örnekmiş gibi sunmayın. Sorunun yaygınlığını gösterecek verileri kullanın. “Küçük anne” gibi durumu doğallaştırıcı bir dil kullanmaktan kaçının.

Çocuğu riske atmadan doğrulama yapın

- Yapacağınız haberle ilgili olarak, bir çocuğun risk altında olup olmadığı konusunda emin değilseniz, haber değeri ne kadar yüksek olursa olsun çocukla ilgili haber yapmayın.
- Çocuklar tarafından verilen bilgileri onları riske atmadan doğrulayın.
- Anne babaları olumsuz davranış gösteren ya da suç işleyen, örneğin; alkolik ya da uyuşturuculara kuryelik etmeye zorlanan ebeveynlerle oturan çocukları haber yaparken iyi düşünün. Çocuğun güvenliği önceliğiniz olmalı. Olayı yazmanız çocuğu olumsuz etkileyebilir.

Fotoğraf çekmek için izin alın

- Haberin daha fazla okunması ya da dikkat çekmesi için çocukları cinsellikle ilişkilendirilen görüntüleri kullanmayın.

Örneğin; “Cinsel istismar haberlerinde, duygusal sömürü içeren metaforik görseller kullanmayın; kırılmış oyuncak (araba veya bez bebek), çocuk silüetleri, ağlayan-utanan çocuk imajları, kızgın çocuk görseli, dur işareti yapan çocuk görseli, gelinlikli çocuk görseli, kınalı çocuk eli görseli...”

Bu görseller yerine bu konuda çalışan sivil toplum örgütlerinin eylemlerinin, taleplerinin görünür olduğu fotoğrafları, çizimleri kullanabilirsiniz.

- Çocukların fotoğraflarını çekmek için adil, açık ve dürüst yöntemler kullanın. Mümkün olduğunda fotoğrafları çocuğun veya ondan sorumlu bir yetişkinin rızasını alarak çekin.
- Çocuğu küçük düşürecek, aciz gösterecek, damgalayacak görüntüler kullanmayın.

Örneğin; engelli bir çocuğun yaşadığı sorunu işlerken, onu “muhtaç”, “aciz” gösterecek fotoğraflar ve görüntüler almayın.

Engelli bir çocuğun da potansiyeli olduğunu gösterecek ya da bu konudaki talepleri görünür kılacak görselleri tercih edin.

Haber kaynağını araştırın

- Çocukların adına konuşan veya çocukların menfaatini temsil ettiğini söyleyen her türlü kuruluşun ve kişinin sicilini araştırın. Daha önce yaptığı çalışmaları inceleyin. Konu hakkındaki yetkinliğinden emin olun.
- Görüş alacağınız kişileri medyada sık yer alan ve kolay erişilebilen kişilerle sınırlamayın.
- Çocuklarla ilgili çalışan hak ve sivil toplum örgütleriyle iletişime geçerek uzman kişilere ulaşın.

“Genellikle internetten okuyorum haberleri. Daha çok spor haberleri okuyorum. Çocuklarla ilgili de istismar haberleri görüyorum. Çocuklar ikinci hatta üçüncü planda haberlerde bence. Gençler pek çok konuda bir şey söyleyebilirler. Çok başarılı şeyler yapan gençler ve çocuklar var. Bunların daha fazla haber olarak sunulması gerekiyor bence. Mesela sanatla, tiyatro ve sinemayla ilgili çocuklar ne diyor? Böyle bir haberde görüş vermek isterdim ben. Sınavlarla, eğitim sistemiyle ilgili görüşlerimi söylemek isterdim. Okulda yılda iki kez okul dergisi çıkarıyoruz. Keşke sadece bu okulla sınırlı kalmasa.”

Mirza Ekinci, 9. sınıf

Farklı çocuk gruplarına ve alanlara ilişkin pratik öneriler

Eğitim

- Eğitim sisteminin çocuğa fırsat eşitliği sunup sunmadığını araştırın.

Örneğin; liseye giden kız çocuklarının sayısında bölgeler arasında büyük farklar var. Doğuda bazı illerde liseye giden kız çocuklarının sayısı batıdaki çocukların yarısı kadar. Zorunlu eğitimi erken terk etmiş kız çocukları ve bu sorunun sebepleriyle ilgili haber yapın.

- Öğrencilerin içinde bulundukları eğitim sisteminde ne kadar söz hakkına sahip olduğunu sorgulayın. Okuluyla, sınavlarla ve müfredatla ilgili alınan kararlarda görüşlerinin dikkate alınıp alınmadığını araştırın ve haberleştirin.
- Eğitimle ilgili sivil toplum kuruluşlarının, sendikaların çalışmalarını, rapor ve kampanyalarını yakından takip edin.

- Eğitim sistemindeki sorunların çocuğun hayatını nasıl etkilediğini, çocukların öyküleriyle birlikte anlatın.
- Bir çocuğun sosyo-ekonomik durumundan bağımsız hangi okula giderse gitsin iyi bir eğitim alıp almadığını sorgulayın.
- Okulların eşit koşullara sahip olup olmadığını araştırın.
- Akran zorbalığı, siber zorbalık gibi konularda okullarda neler yaşandığını araştırın. Öğretmenlerin, okul yöneticilerinin ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu konuda neler yaptığını sorgulayın. Eğitimcilere, ebeveynlere bilgi verecek ve yol gösterecek haberler de hazırlayın. Çocukların görüşlerini alın.

Örneğin; okulları gezerek, yoksul mahallelerdeki devlet okullarıyla sosyo-ekonomik düzeyi daha yüksek kişilerin yaşadığı mahallelerdeki devlet okulları arasındaki farkları gözlemleyin. Öğretmenlerle, öğrencilerle konuşup eşitsizliği haber yapın.

- Türkiye'nin eğitimdeki durumunu gösteren ve OECD ülkeleriyle kıyaslayan uluslararası araştırmaları takip edin.
- Öğrencilerin devamsızlık, okul terk sebeplerini araştırın. Bunu haber yaparken sadece uzmanlarla görüşmeyin. Okulu terk etmiş ya da devamsızlık yapan çocuklara bunun sebeplerini mutlaka sorun.
- Azınlıklar, engelli çocuklar, mülteciler, Roman çocuklar gibi özel gruplar eğitimde sorunlar yaşıyor mu? Eğitim sistemi ne kadar kapsayıcı? Bu konu hakkında çocuklarla, öğretmenlerle görüşmeler yapın, taleplerini yaygınlaştırın.
- Okul ortamlarının, ders kitaplarının, materyallerinin toplumsal cinsiyet rollerini nasıl yansıttığıyla ilgili araştırmalar yapın.
- Cinsiyetçi söylemler, kalıplar içeren ders kitaplarını, materyallerini haber yapın. Eşitsizlikleri görünür kılın.
- Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili kalıp yargılara sahip olup olmadığını araştırın.

Sağlık

- Tüm çocukların eşit bir şekilde sağlık hakkından yararlanıp yararlanmadığını araştırın.
- Çocukların yaşadığı, öğrendiği, oynadığı ortamların ne kadar sağlıklı olduğunu araştırın.
- Çocuk sağlığı hizmeti nasıl yönetiliyor? Kamu ve özel hastanelerde yaşanan sorunlar var mı? Tüm bunlar çocukları nasıl etkiliyor? Bunları araştırın, hastaneleri gezin.
- Doktorlar, hastalar ve hasta yakınları, bu alanda çalışan sendika ve sivil toplum kuruluşlarıyla görüşmeler yapın.
- Sağlıkla ilgili resmi rakamları, araştırmaları takip edin.
- Çocuk ölümlerinin yıllara göre nasıl seyir izlediğini araştırın. Çocuk ölümlerinin sebeplerini ve bu konuda atılan adımları, eksiklikleri haber yapın.
- Uzman doktor sıkıntısının yaşandığı hastaneler olup olmadığını araştırın.
- Hastanelerin ne kadar çocuk dostu olduğunu sorgulayın.
- Diyabet, obezite, uyuşturucu kullanımı, cinsel eğitim gibi konularda çocuklara ve

ebeveynlere yönelik ne gibi çalışmalar yapıldığını haber yapın.

- Okuyucuyu paniğe sevk edecek, korku yaratacak bir dilden ve genellemelerden kaçının.
- Yaşanan kimi bireysel ve toplumsal sorunları koruyucu ve önleyici sağlık hizmetleri ile ilişkilendirerek haberleştirin.

Ayrımcılık

- Çocukların uğradığı ayrımcılıkları görünür kılın. Oğlan/kız, zengin/yoksul, kentte/kırsalda yaşayan çocuklar arasındaki farklılıkları ortaya koyun. Haklarına ve özgürlüklerine eşit oranda erişebiliyorlar mı, sorgulayın.
- Hukukun ve sözleşmelerin çocukluğu belirlediği 0-18 yaş aralığını kapsayan bu dönemde bebeklik, erken çocukluk ve adolesan dönemindeki çocuğun, gencin ihtiyaçlarının, deneyimlerinin, gelişimlerinin, haklarının farklı olduğunu unutmayın.
- Ana dilde hizmet alamamak gibi her türlü ayrımcılığa maruz kalan çocuklara yaşadıklarını aktarma fırsatı verin. Bunu haberleştirirken çocukların zarar görmemesi önceliğiniz olsun.

- Haberlerde genelleme yapmaktan kaçının. Kesin bilgi ve ayrıntılara yoğunlaşın. Konuyla ilgili yapılmış bir araştırma, veri varsa mutlaka kullanın.
- Ayrımcılığa karşı devletin ne gibi politikalar ve programlar uyguladığını araştırın. Ayrımcılığa karşı uluslararası sözleşmelere de yer verin. Bu sözleşmelere uyulup uyulmadığını sorgulayın.
- Özellikle ırkçı ve milliyetçi gruplar tarafından yapılan açıklamaların doğruluğundan emin olun. Haberinizi hakkaniyetle kurmaya özen gösterin.

Çocuk işçiliği

- Yürürlükteki İş Kanunu'na göre 15 yaşından küçük çocukların çalıştırılması yasak. 15-18 yaş arasındaki çocuklar ise eğitimlerine engel olmayacak, sağlık ve güvenliklerinin tam olarak güvence altına alındığı işlerde çalışabilirler. Ancak başta tarım olmak üzere pek çok alanda çocuklar yasal olmayan şekillerde çalıştırılıyor. Yasal mevzuatın uygulamada hayata geçmemesinin nedenlerini, mevzuattaki eksikleri araştırın.

- Yasal olarak 15 yaş üzeri çocuklar çalıştırılabilir olsa da çocuk işçiliğinin bir hak ihlali olduğunu unutmayın. Haberlerinizi bu yaklaşımla hazırlayın.
- Çalışmak zorunda bırakılan çocukların çoğu eğitimini terk ediyor ya da düzenli devam edemiyor. Sağlıklı beslenemiyor. Bu temel haklara vurgu yapın ve haberleştirin. Bu konuda sivil toplum örgütlerinin ve uzmanların taleplerini, önerilerini aktarın.
- Haberinize çalıştırılan çocukların deneyim ve düşüncelerini katın. Onlarla görüşmeler yaparak, sorunları somut bir şekilde anlatın. Ayrıca haberinizi bu konudaki verilerle destekleyin.
- Çalıştırılan çocuklarla ilgili iş kazaları/ iş cinayetleri verilerini düzenli olarak inceleyin.
- Çocukları çalıştıran firmaları haberleştirin, görünür kılın.
- Çocukla ve özellikle çocuk işçiliğiyle ilgili çalışan sivil toplum kuruluşlarını, akademisyenleri, uzmanları, sendikaları haber kaynağı olarak kullanın.
- Çocuk işçiliğinin en önemli sebeplerinden biri olan yoksulluğu güncel ekonomik durumlarla ilişkilendirerek haberleştirin.

Silahlı çatışmalar

- Bir bölgede yaşanan silahlı çatışmaların çocuklar üzerinde kısa ve uzun vadeli etkilerini araştırın ve haber yapın.
- Hükümetin bu konudaki politikalarını ve uygulamalarını inceleyin.
- Ordu, polis vb. kolluk görevlilerinin çocuklara nasıl davranılması gerektiği konusunda bilgili olup olmadığını araştırın. İhlalleri varsa onları görünür kılın.
- Çocukların asker olarak kullanılıp kullanılmadığını araştırın, çocuklara da mikrofon uzatın.
- Çocukların insani yardıma erişimlerinin engellenip engellenmediğini, kaçırılma, yaralanma, öldürülme, cinsel şiddet gibi çatışmalara özel hak ihlallerine maruz kalıp kalmadığını araştırın, varsa görünür kılın.

Cinsiyet, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim

- Cinsellik yalnızca üreme ve erotizm ile ilgili değildir. Cinsiyeti, cinsiyet kimliğini ve cinsel yönelimi de kapsar.
- Çocukların cinsel sömürden korunma hakkı olduğu gibi cinselliğini ifade etme ve cinsel eğitim hakları olduğunu unutmayın.
- Haberlerinizi heteronormatif bakış açısıyla üretip üretmediğinizi sorgulayın. Tüm çocukların heteroseksüel olmadığını aklınızda tutun.
- Çocukların cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve ifadesi nedeniyle aile içinde, toplumda, okulda ne gibi sorunlar yaşadığını araştırın.
- Ayrımcılığa, dışlanmaya, şiddete, akran zorbalığına uğrayan çocukların yaşadıkları hak ihlallerini görünür kılın. Bunu yaparken çocukların hiçbir şekilde zarar görmeyeceğini güvence altına alın.
- LGBTİ+ çocukların yaşadığı sorunları onlarla görüşerek haberleştirin. Ancak bunu ayrımcılığı yeniden üreterek yapmayın. Onları hedef haline getirmeyin.

- Çocuklar tarafından oluşturulmuş LGBTİ+ topluluklarını araştırın. Ne gibi sorunlarla karşılaştığını, taleplerini haberleştirin.
- Çocuğun eğitimi terk etmesine kadar varan, okulda yaşanan dışlanmaya, şiddete dair eğitimcilerin neler yaptığını, yeterli bilgiye sahip olup olmadığını sorgulayın.
- Okullardaki rehberlik servislerinin konuyla ilgili ne tür çalışmalar yaptığını araştırın.
- Okullarda verilen cinsel eğitim derslerinin içeriğini araştırın. Cinsellik yalnızca penetrasyona mı indirgeniyor? Üreme sağlığı ve cinsel sağlık konusunda bilgiler veriliyor mu? Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerine saygı duyuluyor mu? Bu eğitimler cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği çeşitliliğini kapsıyor mu? Bunları sorgulayın.
- Ailelerin ve eğitimcilerin “toplumsal cinsiyet normlarına uymayan” çocukları “anormal” kabul edip etmediğini sorgulayın. “Anormal” kabul etmenin çocukların üzerindeki etkilerini araştırın, artık yetişkin olmuş kişilerle çocuklukları üzerine görüşmeler yapın.

- Bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşlarının ve akademisyenlerin görüşlerine yer verin.

Mülteci ve sığınmacılar

- Mülteci çocukların bulundukları yerde çocukların tüm hak ve özgürlüklere sahip olduğunu, devletlerin sınırları içerisindeki mülteci çocuklara bu hak ve özgürlükleri sağlamakla yükümlü olduğunu unutmayın. Haberlerinizde bu yaklaşımı benimseyin.
- Devletlerin savaş, vb. nedenlerle ülkelerinden ayrılıp gelen kişilere verdiği hukuki statüye (geçici koruma statüsü vb.) özellikle değinmek gerekmiyorsa insan hakları terminolojisini temel alarak bu çocukların “mülteci çocuklar” olduğunu unutmayın ve haberde bu şekilde kullanmaya özen gösterin.
- Mülteci çocukların yaşadığı koşulları, eğitim, sağlık gibi hak ve özgürlüklere erişip erişemediğini haber yapın.
- Hangi okullarda okuduklarını, gittikleri okullarda dil, dışlanma gibi problemlerle karşılaşp karşılaşmadıklarını araştırın.

- Mülteci çocuklarla ilgili devlet ne gibi politikalar uyguluyor? Bu politikaların olumlu, olumsuz sonuçlarını ya da eksiklerini araştırın. Sivil toplum örgütlerine ve uzmanlara danışın.
- Mülteci çocukların seslerini duyurun.
- Bir arada yaşamayı temel alan, bu konuda toplumu cesaretlendirecek öyküleri haberleştirin.

Özel gereksinimli çocuklar

- Özel gereksinimli çocukların bir habere konu olması, görünür olması için başlarına kötü bir şey gelmesini ya da çeşitli alanlarda bir başarı elde etmesini beklemeyin.
- Özel gereksinimi, engeli olan çocukların toplumsal ve yasal durumlarını inceleyin. Eşit yaşam koşullarına sahip olmalarının önündeki engelleri ve düzenlemeleri araştırın.
- Yaşadıkları sorunlara dair yapılmış araştırmaları takip edin.
- Çocuklar eğitim alamıyor ya da eğitime erişimde pek çok sorun yaşıyor. Bu sorunları ve sebeplerini haber yapabilirsiniz.

- Ailelerin yeterli destek, yardım ve bilgi alıp alamadığını sorgulayın.
- Çocuklar onlara uygun fiziksel düzenlemeler yapılmadığı için ayrımcılığa maruz kalıyor. Bu konudaki eksikleri araştırın, haberleştirin.
- Yapacağınız her haberde çocukların deneyimine, görüşlerine yer verin. Sorunları ya da başarıları onların hikâyeleri üzerinden anlatın.

Örneğin; tekerlekli sandalyede olan bir çocuğun bir gününe tanıklık edin. Kentteki çocuk parklarını, kültür sanat mekanlarını gezin. Buraların engelliler için de erişilebilir olup olmadığını haberleştirin. Erişilebilirlik sorununu onun yaşadıkları üzerinden somut olarak anlatın.

- “Tekerlekli sandalyeye mahkûm”, “yatağa mahkûm” gibi engellileri eksik, yetersiz, çaresiz gösteren haber dilinden ve görsel kullanımından kaçının. Bu onlara yönelik sadece acıma duygusunu pekiştirir. Var olan potansiyellerinin görmezden gelinmesine yol açar.

- Başarı hikâyelerini haber yaparken “Engeline rağmen başardı” gibi ifadeler kullanmayın. Bu ifadeler engelli çocukların başarılarının sıra dışı olduğu izlenimi verir.
- Engelli bir çocuğun ya da bir gencin bir şey başarmasına şaşırmayın. Bir şey başaramayacakları önyargısını pekiştirmeyin. Aksine bu önyargıyı kırarak şekilde haberinizi kurgulayın.
- Bir arada yaşamı ve eşitliği haberinizin merkezine koyun.

Devlet koruması altındakiler

- Devlet koruması altındaki çocukların hangi kurumlarda kaldığını, kurumların türlerini öğrenin. Bu kurumların güvenli ve verilen hizmetler açısından yeterli olup olmadığını araştırın.
- Bu kurumların bağımsız izlemeye açılıp açılmadığını, açılıyorsa hazırlanan raporları takip edin.
- Kurum içinde yaşanan hak ihlallerini çocukların yüksek yararı temelinde haberleştirin.
- Devletin koruması altındaki çocukların ve gençlerin okul ve

iş hayatında ne gibi sorunlar yaşadıklarını, yeterli desteklenip desteklenmediklerini araştırın.

- Yaşadıkları ayrımcılıkları haberleştirin. Devlet koruması altında büyümüş gençlerle röportajlar yapın. Sorunları onların anlatmasına fırsat verin. Ancak haberinizi yaparken onların damgalanmasına, etiketlenmesine sebep olmayın. Haberinizi toplumun önyargılarını kırarak şekilde kurgulayın.
- Evlat edinme ve koruyucu aile sisteminin nasıl işlediğini araştırın.
- Belirli bir yaştan sonra yurtlardan ayrılan gençlerin, barınma ve iş bulma sorunlarına dikkat çekin.

Suçta itilenler

- Çocukları ve gençleri koruyan kanunları araştırın. Kanunlarda ya da uygulamalarda ne gibi eksikler olduğunu haberleştirin.
- Suçun mağduru ve faili olan çocukların nasıl algılandığını ya da yansıtıldığını sorgulayın.
- Resmi istatistikleri ve bu konuda yapılan araştırmaları takip edin.

- Bir çocuğun kanunla ihtilafa düşmesinin bir sonuç olduğu, bu çocuğun bir dizi hak ihlaline maruz kalması sonucunda kanuna aykırı davranış ve tutum geliştirdiği yaklaşımını benimseyin. Çocukların suç işlemesine yol açan sebepleri, ihmalleri görünür kılın.
- Kanunla ihtilaflı çocukların haklarını koruyacak kanunları ve uygulamaları araştırın.
- Çocuğa özgü adalet sisteminin ilke ve mekanizmalarını öğrenin, benimseyin. Hâlihazırdaki sistemi ve mekanizmaları bununla karşılaştırın.
- Suç mağduru ya da kanunla ihtilaflı çocuğun ifadesi alınırken psikolojilerini koruyacak tedbirler alınıp alınmadığını araştırın.
- Cezaevindeki çocukların sayısını ve koşullarını inceleyin. Bu kurumlara bağımsız izleme yapılabilir mi araştırın, varsa raporları yaygınlaştırın.
- Adalet sistemi çocuğun yeniden toplumla kaynaşmasını sağlayabiliyor mu? Yoksa ceza odaklı bir sistem mi uygulanıyor? Bu soruların yanıtlarına haberinizde yer verin.

- Çocukların suçlanması ve gözaltına alınmasıyla ilgili haberlerin fikri takibini mutlaka yapın. Bu süreçlerde yaşanan hak ihlallerini görünür kılın.

Cinsel şiddet mağdurları

- Çocukları kapsayan cinsel şiddet yasalarını haber yapın. Yeterli olup olmadıklarını sorgulayın. Uygulamada yaşanan sorunlar olup olmadığını araştırın.
- Konuyla ilgili verileri takip edin. Ne gibi değişimler yaşandığını ve bu değişimlerin sebeplerini sorgulayın.
- Cinsel şiddet davalarındaki artışı izleyin, sebeplerini haberleştirin.
- Davaların fikri takibini yapın, nasıl sonuçlandığını haberleştirin.
- Cinsel şiddete maruz kalan çocuğu fark edebilmek ve sonrasında nasıl yol izleneceğini göstermek için uzman görüşlerine yer verin.

- Hem çocuklara hem de yetişkinlere göre başvuru mekanizmaları var mı yok mu? İlgili şikayetlerin ve başvuruların güvenli bir şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini sorgulayın.
- Polis, sosyal hizmet uzmanı, öğretmenler ve sağlık personellerinin bu konuda eğitim alıp almadığını araştırın.
- Çocuklar için gizlilik, koruma, destek ve danışmanlık hizmetlerinin nasıl işlediğini ve yeterli olup olmadığını araştırın.
- Çocukları pornografi, telefon hattı ve internet pornografisinden korumaya yönelik haberler yapın.
- Bu konuda sivil toplum kuruluşları ve avukatlarla irtibata geçin.
- Sömürüye veya istismara uğramış çocukları kurban ya da suçlu gibi mi yoksa hakları ve onuru olan insanlar olarak mı gösterdiniz? Çocuklara kendilerini anlatmaları için yer vermeniz mümkün müydü ya da uygun muydu? Haber dilinin ve fotoğrafların çocuğun kimliğini açığa çıkarma ihtimali var mı? Kullandığınız görseller çocukların yeniden cinsel şiddete maruz kalmasına yol açacak algıyı pekiştiriyor mu? Haberinizi yayınlamadan önce kendinize bu soruları sorun.

Çocukla haber görüşmesi nasıl yapılır?

“Çoğunlukla yetişkinlerin bizlerle ilgili aldıkları kararlarda yaptığı gibi haberlerde de görüşlerimiz sorulmuyor. Çocukların fikrine, düşüncesine önem verilen haberler yapılsa daha yararlı olur. İnsanlar böyle haberleri görürse hayatında aynı şeyi uygular, çocuklara fikrini sorar belki. Okullardaki sorunları, eğitimdeki sıkıntıları çocuklara sormalılar çünkü sorunu yaşayan biri gerçekleri anlatabilir. AVM’lerdeki eğlence parklarında, çocuklara kötü davranılıyor diye haberler oluyor, çocuklarla konuşulmuyor. Her olayda sadece veliler konuştuğu sürece çocuklar birey olamaz. Velinin kopyası

olur sadece. Dizilerde bile çocuklara ‘Sen ne anlarsın’ deniliyor. Bir de bu komikmiş gibi espri yapılıyor. İnternette haberlere bakıyorum, bir çocuğun başına kötü bir şey geldiğinde herkes yasta, ‘yanındayız’ falan deniyor. Ancak o sorun düzelmıyor. Televizyonda köy okulunda okuyan bir çocuğun da özel okulda okuyan bir çocuğun da, tüm çocukların hayatlarının karşılaştırıldığı bir program izlemek isterdim mesela. Görüş verme şansım olsaydı derslerin ağırlığı, eğitimle ilgili kararlarda ne okulda ne sistemin genelinde fikirlerimizin alınmamasına dair konuşmak isterdim.”

Sude Kardaş, 9. sınıf

Çocuklarla görüşme yapmak ayrı bir hassasiyet ve sorumluluk gerektirir.

- Kendinizi tanıttın ve nasıl bir haber hazırlayacağınızı anlatın.
- Neden kendisinden görüş almak istediğinizi açıklayın.
- Görüşme yapmak için kendisinden ve ebeveyninden izin alın.
- Çocuğun ve ebeveyninin bir gazeteciyle görüştüğünü bildiğinden emin olun.
- Haberin nerede yayınlanacağı hakkında bilgi verin.
- Ebeveyn rızası olmadan haber yapma kararı, kamuoyu menfaati olması durumunda ya da çocuğun kendini ifade etme hakkı kapsamında haklı gösterilebilir.
- Görüşme yapacağınız çocuğu seçerken cinsiyet, cinsiyet kimliği, ırk, yaş, anadil, din, statü, eğitim geçmişi veya fiziksel yetenekleri nedeniyle ayrımcılık yapmayın.

Baskı olmadan konuştuklarından emin olun

- Görüşme için sessiz olan, çocuğun kendini rahat hissettiği uygun bir yer bulun.
- Görüşme yapacak muhabir ve fotoğrafçı sayısını sınırlı tutun.
- Bu yeri çocuğun seçmesine izin verebilirsiniz.
- Görüşme öncesinde çocukla sohbet edin, oyun oynayın, kayıt cihazıyla, fotoğraf makinesiyle ya da kamerayla ilgilenmesine izin verin.
- Çocuğun rahat olduğundan ve hikâyesini baskı olmadan anlatabildiğinden emin olun.

Örneğin; bir çocuğa okulda yaşadığı bir sorunu soruyorsanız bunu öğretmenin ya da okul yöneticisinin yanında anlatmaktan çekinecektir. Ya da çalışmak zorunda kalan bir çocuk işverenin yanında çalıştığı koşulları anlatmaktan kaygı duyacaktır.

- Çocuğun hikâyesinin ya da görüntüsünün yer aldığı konuya uygun bir bağlam sunun.

- Çocuğun yaşamı ve hikâyesinin nasıl bir arka planla verileceğine karar verin. Evinin, içinde yaşadığı topluluğun ya da genel olarak nerede olduğunun ortaya çıkmasının tehlike yaratmayacağından emin olmalısınız.

Büyüklik taslamayın

- Çocuktan parçası olmadığı bir hikâyeyi anlatmasını veya bir harekette bulunmasını istemeyin.
- Çocukla konuşurken büyüklik taslamayın. Ondan daha çok şey bildiğinizi ima etmeyin.
- Eğer bir çevirmene ihtiyacınız varsa çocuklarla iyi anlaşılan, görüşmenin amacını anlayan birini tercih edebilirsiniz.
- Çevirmenden her şeyi çevirmesini isteyin. Özet geçmemesini söyleyin.
- Çok iyi not tutmuyorsanız mutlaka kayıt cihazı kullanın. Aksi takdirde çocuğun dilinin orijinalliği ve ifadesi kaybolabilir.

Kolay sorudan başlayın

- Önce ismi, yaşı, nerede yaşadığı gibi kolay soruları sorun.
- Hitap ederken adını sürekli kullanmaya özen gösterin.
- Çocuğa mümkün olduğunca soru seçmede ve cevaplama alan yaratın.
- Görüşme yaparken süreyi kısa tutun, gerektiğinde mola verin.
- Açık uçlu sorular sormaya özen gösterin. “Evet” ya da “hayır” cevabı verebilecekleri, kapalı uçlu soru sormaktan kaçının.

Örneğin; çalıştırılan bir çocuk ile konuşurken “İşte yoruluyor musun” yerine “çalıştığın zaman diliminde hangi işleri yapıyorsun, günün sonunda nasıl hissediyorsun?” şeklinde soruyu yöneltebilirsiniz.

- İhtiyacınız olan bilgiye ulaşana kadar soruları birkaç farklı şekilde sormak için hazırlık yapın.
- Sorularla ilgili düşünceleri için onları teşvik edin.
- İstedığınız bilgiye ulaşamadığınız için görüşmeyi sonlandırırken bunun çocukta başarısızlık hissi yaratmamasına özen gösterin.

Travma yaşayan çocuklarla görüşme

- Hassas konular konuşacağınız zaman soruların çocuğu incitmemesine özen gösterin.
- İstismar, beslenme bozuklukları, zorbalık gibi konuları işlerken görüşmeyi nasıl yapmanız gerektiğini ve çocukların duyacağı sıkıntıyı nasıl en aza indirebileceğinizi uzmanlara danışın.
- Yaşadığı duruma göre kimi zaman anne-babası, bir akrabası ya da öğretmenin yanında olması çocuğa güven verir. Buna özen gösterin.
- Rahatsız oldukları durumların farkında olun ve hassas konularda çok fazla zorlamayın.
- Üzülürlerse görüşmeyi bitirmeye veya başka konuya geçmeye hazırlıklı olun.
- Görüşmeyi travmanın gerçekleştiği alanda yapmayın.
- Çocuğun kimliğinin ve görüntüsünün gizlenmesi gereken durumlarda, ismini kullanmayacağınızı anlatın. Görüntüsüne yer vermeyeceğinize dair güvence verin. Gerekirse çektiğiniz fotoğrafları ve görüntüleri ona gösterin. Yüzünün görünmediği konusunda içini rahatlatın.
- Travma geçiren bir çocuk, bir yabancı kendisiyle özellikle ilgilendiğinde yanlış beklentiler ya da korkular içinde olabilir. Bunun farkında olarak davranın.
- Asla çocuklara rüşvet verip onları kandırmayın.
- Ne kadar sempati ve anlayış göstermek isterseniz isteyin yalan vaatlerde bulunmayın.
- Medya ilgisini kaybettikten sonra da çocuklar kriz durumunda kalmaya devam ediyor. Dolayısıyla yerine getirilmeyen sözler, çocuğun yetişkinlere güven duymasını engelleyebilir.
- Eğer destek olmak istiyorsanız bunu güvenilir yerel bir kuruluş aracılığıyla yapın.
- Rızası olmaksızın bir çocuğun kişisel bilgilerinin üçüncü taraflara açıklanması yolundaki teklifleri kurumunuzun yöneticilerine ve avukatlarına danışın.

Çocuğun söylediğini teyit edin

- Çocuklara ve gençlere söz hakkı tanımak önemli. Ancak çocukların kabul göreceğini düşündüğü cevapları vermiş olabileceğini unutmayın.
- Başka çocuklarla veya bir yetişkinle çocuğun söylediklerinin - yetişkin görüşmelerinde olduğu gibi- doğruluğunu teyit edin.

Görüşmeyi bitirirken bunları sorun

- Görüşmeyi sonlandırırken görüşme yaptığınız çocuğun ve ebeveyninin sormak istediği herhangi bir soru olup olmadığını öğrenin.
- Yazılmasını istemedikleri herhangi bir şey olup olmadığını, isimlerini ya da başka bir ayrıntıyı değiştirmek isteyip istemediklerini sorun.
- Haberin nerede kullanılacağını bir kez daha anlatın ve onlara göndermek için ayarlama yapın.

Haberi yayınlamadan kendinize sorun!

Haber yayınlandıktan sonra çocuğun korunması için düzenlemeler yapıldı mı?

Başka çocukların da sizinle temasa geçmesi halinde destek sistemleri devreye sokuldu mu?

Haber yazım örneği

“Yetişkinler çocukların fikirlerini dikkate almıyor. Eğer gazete ya da televizyonda sesimi duyurma şansım olsaydı, okulda çok fazla ödev verildiğini ve oyun oynamaya vakit kalmadığını söylemek isterdim. Gazeteciler çocukların oyuna vakti kalmadığını ve oyun oynayacak yerimiz olmadığını haber yapabilir.”

Ezel Ece Er, 5. sınıf

Bir haber, iki farklı yazım

Bu bölümde bir gazetede yer alan haber örneği üzerinden, aynı haberin çocuk odaklı bir habercilik anlayışıyla nasıl yazılacağını görebilirsiniz.

Esad sakat bıraktı Türkiye sahip çıktı

Esad rejiminin bombardımanında babasını kaybeden ve bir bacağı ile el parmağı kopan Hasan'a, Türkiye'de protez bacak takıldı. Çalışıp ailesine bakan 15 yaşındaki Hasan, 'Türkiye sayesinde yaşama bağlandım' diyor.

Suriye'deki iç savaştan kaçıp Türkiye'ye sığınan Suriyeliler, yaşadıkları derin acıları geride bırakmaya ve yeni bir sayfa açmaya çalışıyor. İstanbul'da hayata tutunmaya çalışan 15 yaşındaki Hasan S. de onlardan biri. 3 yıl önce El Bab'da Esad rejiminin attığı varil bombalarıyla ağır yaralanmış Hasan. Bacağı ve parmağını kaybetmiş. Hasan Türkiye'de protez bacağı ve kopuk parmağıyla hayatını kazanıyor.

3 ameliyat geçirdi

Hasan S.'nin babası Mahmut El Ahmet, petrol sevkiyatında çalışan bir şofördü. Savaş başlayınca şoförlüğü bıraktı. El Bab'da manav açtı. Hasan da babasına manavda yardım etmeye başladı. 30 Mayıs 2015'te dükkânlarına varil bombası isabet etti. Hasan S. ağır yaralandı. Babası, amcası ve 3 kuzeni ise öldü. Annesi Rüveyda S. (40), Hasan dahil 8 çocuğuyla Türkiye'ye sığındı. Bacağı kopan Hasan, Türkiye'de 3 ameliyat geçirdi. Bacağına protez takıldı. Hasan'ın sol elinin başparmağı kopuk, elini de tam olarak açamıyor. Ama yine de hayata dört elle sarılmış. Çalıştığı ayakkabı atölyesinde haftalık 300 TL kazanıyor.

“Erdoğan'a bin şükran”

Yaşadığı Küçükçekmece'deki evinde SABAH'ı konuk eden Hasan, “Esad,

hayallerimi, umudumu, geleceğimi çaldı. Bana, aileme ve Suriyeli kardeşlerime kucak açan Türkiye'ye, Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan'a bin şükran. Burada güvendeyiz” dedi. İşte genç adamın söyledikleri:

- ('Niye karşılamak için sokağa indin, biz eve çıkardık' deyince) Türkiye bize sahip çıktı. Bu gördüğünüz protez bacağı bana Türkiye taktı. Bin şükran size ve ülkenize. Sizi kapıda karşılamak istedim. - (Neden protez bacağına üç çorap giydin, üşüyor musun?) Ağabey pantolon bacağımda sallanmasın, biraz da fit olayım diye çorap giyiyorum.

Günde 12 saat çalışıyor

- “Ayakta fazla durduğum zaman yoruluyorum. İşe servisle gidip geliyorum. Orada da sağ olsunlar bana destek oluyorlar. Günde 12 saat çalışıp, aileme destek oluyorum. Kardeşlerim ve annemle yaşıyoruz. Hem benim hem de diğer kardeşlerimin ve ağabeylerimin aldıkları paralar bize yetiyor. Annem başımızda olduğu sürece sırtımız yere gelmez. Allah'a şükürler olsun. Sağız, nefes alıp veriyoruz. Benden daha durumu kötü olan kardeşlerimiz, büyüklerimiz var. Tek isteğim, Türkiye'de meslek sahibi olup kalabilmek. Hayatımın bundan sonraki bölümünü Türkiye'de devam ettirmek istiyorum.”

“Deniz benim içim rehabilitasyon”

HASAN: “Su gördüğüm zaman dayanmam. Suriye'de olduğumuz dönem havuza, dereye girendim. Türkiye'de denizden hiç vazgeçmedim. Denizde kendimi rehabilite ediyorum. Hafta sonları zaman zaman alışveriş merkezine gidiyorum arkadaşlarımla. Ama geçen hafta telefonumu çaldılar. Getirirler diye bekliyorum.”

Suriye'deki iç savaştan kaçıp Türkiye'ye gelen 15 yaşındaki bir çocuğun haberi çoğunlukla yapıldığı gibi vicdani bir mesele olarak sunuluyor. Çocuğun içinde bulunduğu koşullara ilişkin trajik öğeler ön plana çıkarılıyor. Çocuğun adı açık, soyadı ise baş harfi ile yazılıyor. Ancak kullanılan fotoğraflarla kimliği açıkça belli oluyor.

Çocuğa Türkiye'de protez bacak takıldığı fotoğraflarla da anlatılıyor. Hatta protez bacağının çıkartılarak koltukta yanına konulduğu fotoğraflara yer veriliyor. Haber çocuğun Türkiye'ye olan teşekkürü ve Türkiye'nin “cömertliği” üzerine kurulurken mültecilerle onlara “yardım edenler” arasında hiyerarşik bir ilişki kuruluyor. Atılan başlıkla ise çocuk “siyasetin aksesuarı” olarak kullanılıyor.

Bu haber çocuk odaklı bakış açısıyla nasıl yazılır?

Okula gidemeyenler çocuk işçi oluyor/ Okul yerine ayakkabı atölyesinde

Suriye'deki iç savaştan kaçıp Türkiye'ye gelen 15 yaşındaki H.S., eğitimine devam edemeyen 466 bin Suriyeli çocuktan biri. H.S bir ayakkabı atölyesinde günde 12 saat çalışıyor.

Türkiye'de okul çağında 1 milyon 47 bin 536 Suriyeli çocuk bulunuyor. Bu çocuklardan 580 bin 877'si yani yüzde 55'i okula kayıtlı. Eğitim çağındaki çocukların yüzde 45'i ise okula gitmiyor. Bu çocuklardan biri 15 yaşındaki H.S. H.S. çalışmak zorunda kalan Suriyeli çocuklardan biri. Günde 12 saat bir ayakkabı atölyesinde çalışıyor.

H.S'nin babası M.S, petrol sevkياتında çalışan bir şofördü. Savaş başlayınca şoförlüğü bıraktı. El Bab'da manav açtı. H.S. de babasına manavda yardım etmeye başladı. 30 Mayıs 2015'te dükkânlarına varıl bombası isabet etti. H.S. ağır yaralandı. Babası, amcası ve üç kuzeni ise hayatını kaybetti. H.S. annesi ve yedi kardeşiyle birlikte Türkiye'ye geldi. Bacağı ve sol elinin

baş parmağı kopan H.S. Türkiye'de üç ameliyat geçirdi. Bacağına protez takıldı.

H.S, okula gitmiyor. Bir ayakkabı atölyesinde çalışıyor. Günde 12 saat çalıştığını anlatan H.S. haftalık 300 TL kazanıyor:

“Ayakta fazla durduğum zaman yoruluyorum. İşe servisle gidip geliyorum. Orada da sağ olsunlar bana destek oluyorlar. Günde 12 saat çalışıp, aileme destek oluyorum. Kardeşlerim ve annemle yaşıyoruz. Hem benim hem de diğer kardeşlerimin ve ağabeylerimin aldıkları paralar bize yetiyor. Annem başımızda olduğu sürece sırtımız yere gelmez. Allah'a şükürler olsun. Sağız, nefes alıp veriyoruz. Benden daha durumu kötü olan kardeşlerimiz, büyüklerimiz var. Tek isteğim, Türkiye'de meslek sahibi olup kalabilmek. Hayatımın bundan sonraki bölümünü Türkiye'de devam ettirmek istiyorum.”

Lisede okullulaşma düşüyor

Eğitim Reformu Girişimi'nin (ERG) “Bir Arada Yaşamı ve Geleceği Kapsayıcı Eğitimle İnşa Etmek” raporuna göre Türkiye'de okul çağındaki 1 milyon 47 bin 536 Suriyeli çocuğun yüzde 55'i eğitimine devam ediyor. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Suriyeli mültecilerin eğitim sistemine entegrasyonunun sağlanması için 2011 yılından bu yana sistematik değişiklikler yaptı ve politikalar uyguladı. Okullulaşma oranı arttı. Ancak hâlâ eğitim çağındaki çocukların yüzde 45'i ise okula gitmiyor. Okullulaşma oranının en düşük olduğu kademe okul öncesi ve ortaöğretim. Rapora göre okul öncesinde okullulaşma oranı yüzde 33, ilkokulda yüzde 97, ortaokulda yüzde 58, lisede ise yüzde 26. Özellikle lisedeki durumu, çocuk işçiliği sorunuyla birlikte değerlendirmek gerekiyor. Rapora göre çocuk işçiliği ve küçük yaşta evlilik gibi bir dizi sosyoekonomik ve kültürel etken, mülteci çocukların Türkiye'deki eğitim kurumlarına erişimini engelliyor.

“Destek büyük şehirlerde yetersiz kalıyor”

Raporda, zor durumdaki mülteci ve sığınmacılara nakit aktarımı için oluşturulan Acil Durum Sosyal Güvenlik Ağı'nın bazı ailelerin maddi yükünü hafifletip okullulaşma oranlarını artırabildiği anlatılıyor. Ayrıca Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (ASPB), UNICEF ve MEB'e ek olarak mülteci ailelere yönelik şartlı nakit transferi programı başlattığı hatırlatılıyor. Buna göre ilköğretime devam eden kız çocuklarına 40 TL, erkek çocuklarına 35 TL, ortaöğretime devam eden kız çocuklarına 60 TL, erkek çocuklarına ise 50 TL aylık ödeniyor. Ancak bu tutarların, yaşama maliyetinin önemli oranda yüksek olduğu büyük şehirlerde yetersiz kalabileceğine dikkat çekiliyor. Nakit desteğinin ulaşım maliyetini de karşılayacak oranlara çekilmesi öneriliyor. Ayrıca uzun dönemde şartlı nakit transferi uygulamasına mülteci ailelerin toplam gelirlerini artırmaya yönelik stratejilerin de eşlik etmesi gerektiği vurgulanıyor.

Haber kaynakları, belgeler, örgütler, kurumlar

Kamu kurumları

- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) www.meb.gov.tr
- Aile ve Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı www.aile.gov.tr www.csgeb.gov.tr
- Gençlik ve Spor Bakanlığı <http://www.gsb.gov.tr>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) <http://www.tuik.gov.tr>
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr>
- Kamu Denetçiliği Kurumu www.ombudsman.gov.tr
- Kamu Denetçiliği Kurumu Çocuk İnternet Sayfası www.kdkcocuk.gov.tr
- Adalet Bakanlığı www.adalet.gov.tr
- TBMM Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu <https://komisyon.tbmm.gov.tr>
- Devlet okulları ve özel okullar
- Türkiye Barolar Birliği Çocuk Hakları Kurulu <http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/>

Sivil toplum kuruluşları, hak örgütleri ve üniversiteler

- Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi www.cokaum.ankara.edu.tr
- Eğitim Reformu Girişimi (ERG) www.egitimreformugirisimi.org
- Anne Çocuk Eğitim Vakfı www.acev.org
- Baroların Çocuk Komisyonları
- Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği – <http://www.tcps.org.tr>
- Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği <http://cinselsiddetlemucadele.org>
- Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD) www.cydd.org.tr
- Çocuk Vakfı www.cocukvakfi.org.tr
- Çocuklara Yönelik Ticari-Cinsel Sömürü ile Mücadele Gençlik Ağı (ÇTSC) www.ctcs-genclik.net
- Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek İçin Ortaklık Ağı www.cocugasiddetionluyoruz.net

Çocuğun kendisi, öğretmenler, okul yöneticileri, çocukla ilgili çalışan kamu görevlileri, sivil toplum kuruluşları, ebeveynler, akademisyenler ve gazetecinin bizzat kendisi haber kaynağı olabilir.

- Çocuk Alanında Çalışan Avukatlar Ağı (ÇAÇAV) www.cacav.net/tr/
- Çocuk Odaklı Şehircilik Girişimi
- Kent ve Çocuk <https://medium.com/kent-ve-%C3%A7ocuk>
- Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma ve Araştırma Merkezi <http://cocukkoruma.gazi.edu.tr>
- Genç Hayat Vakfı www.genchayat.org
- Göç ve İnsani Yardım Vakfı <http://www.giyav.org>
- Hayata Destek Derneği www.hayatadestek.org
- Hayat Sende Derneği www.hayatsende.org
- İnsan Hakları Derneği www.ihd.org.tr
- İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (ÇOÇA) <http://cocuk.bilgi.edu.tr/>
- İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi <https://goc.bilgi.edu.tr/tr/>
- İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Merkezi (SEÇBİR) www.secbir.org
- Kalkınma Atölyesi www.ka.org.tr
- Kaos GL Derneği <http://www.kaosgliderneği.org/anasayfa.php>
- Koruyucu Aile, Evlat Edinme Derneği <https://www.korev.org.tr>
- Köy Okulları Değişim Ağı www.kodegisim.org
- Nesin Vakfı www.nesinvakfi.org
- Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği <http://www.shudernegi.org>
- Sulukule Gönüllüleri Derneği – <http://www.sulukulegonullululeri.org>
- Tarlabası Toplumunu Destekleme Derneği <http://www.tarlabasi.org>
- Toplumsal Duyarlılık ve Şiddet Karşıtları Derneği – DUYDER <https://duyder.wordpress.com>
- Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı www.tcyov.org
- Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV) www.tegv.org
- Türk Eğitim Vakfı (TEV) www.tev.org.tr
- Türkiye İnsan Hakları Vakfı <https://tihv.org.tr>
- Türkiye Psikiyatri Derneği <http://www.psikiyatri.org.tr>
- Türk Psikologlar Derneği – <http://www.psikolog.org.tr>
- Uluslararası Çocuk Merkezi www.icc.org.tr
- Yuva Derneği www.yuva.org.tr

Uluslararası kuruluşlar

- Çocuk, Gençlik ve Medya Araştırmaları Merkezi <http://www.childrenyouthandmedia-centre.co.uk>
- ChildHope www.childhope.org.uk
- ChildWatch International www.childwatch.uio.no
- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) www.unicef.org.tr
- UNICEF Innocenti Çocuk Hakları Araştırma Merkezi www.unicef-icdc.org
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği www.ohchr.org
- Çocuk Hakları Bilgi Ağı (CRIN) home.crin.org
- Save The Children www.savethechildren.net
- Çocuk Hakları Birliği (Children's Rights Alliance) www.childrensrights.ie
- Plan International www.plan-international.org
- Human Rights Watch www.hrw.org
- Uluslararası Af Örgütü www.amnesty.org

Çocuk haklarıyla ilgili ulusal ve uluslararası belgeler, sözleşmeler, kanunlar

- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme <https://www.unicef.org/turkey/crc/cr23c.html>
- BM ÇHS Çocukların Silahlı Çatışmalardan Korunması Ek Protokolü <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/6314--Cocuk-Haklari-na-Dair-Sozlesmeye-Ek-Co-cuklarin-Silahli-Catismalara-Dahil-Olmali-Konusundaki-Secmeli-Protokol.pdf>
- BM ÇHS Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokolü <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr/content/125-cocuk-haklarna-dair-sozlesmeye-ek-cocuk-sats-cocuk-fahiseliği-ve-cocuk-pornografisi-ile-ilgili-ihiyari-protokol/>

- İnsan Hakları Evrensel Bildirisi <https://www.unicef.org/turkey/udhr/gi17.html>
- Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi <http://www.un.org.tr/humanrights/images/pdf/3-MedeniVe-SiyasiHaklaralliskinSozlesme.pdf>
- Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi <http://www.un.org.tr/humanrights/images/pdf/4-Ekonomik-SosyalKulturelHaklarSozlesmesi.pdf>
- CEDAW Kadına ve Kız Çocuklara Yönelik Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi <https://www.unicef.org/turkey/pdf/gi18.pdf>
- İstanbul Sözleşmesi <https://rm.coe.int/1680462545>
- Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri) [http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uakararlar/cocuksuclulugununon-](http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uakararlar/cocuksuclulugununon-lenmesi.pdf)

- Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları) http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uakararlar/cocukadaletsistemininuygulanmasi.pdf
- Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları) http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uakararlar/ozgurlugundenyoksunbirakilmis.pdf
- Çocuk Koruma Kanunu http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_kanun/cocukkoruma.pdf
- Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2013-2017) <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/uploads/pages/yayinlar/ulusal-cocuk-haklari-strateji-belgesi-ve-eylem-planı.pdf>

Bazı rehber siteler

- bianet Çocuk Odaklı Habercilik Kütüphanesi <http://haberdecocuk.org>

- AİHM Çocuk Davaları Veri Tabanı <http://www.cocukgozlemevi.org/aihm>
- Çocuk Haklarını İzleme www.cocukhaklariizleme.org
- Çocuğa Yönelik Şiddeti Önlüyoruz <http://www.cocugasiddetionluyoruz.net>

Gazeteci deneyimleri

Görüşmemiz bir hastane odasıydı. Çünkü çocuk hâlâ tedavi görüyordu. Annesi ve kendisi babasının şiddetine maruz kalmıştı. Anne başladı hikâyelerini anlatmaya. Dava açıp hukuk mücadelesine girecekti. Küçük kız 12 - 13 yaşlarındaydı. Söz sırası ona geldiğinde “Yazmasanız olur mu?” dedi. Gizlilik kurallarını tekrar hatırlattım. Ona bir kod isim vereceğimizi, kimsenin onu ya da

annesini tanımayacağını söyledim. Annesinin onayı olsa bile bu onun da hikâyesiydi ve yazılmasını istemiyordu. Kayıt cihazını kapattım. Ve o haberi yazmadım.

Kendi davasıyla ve hikâyesiyle ilgili gizlilik kararı almıştı. Ve ben de bu karara uydum. Çalıştığım gazete de haberde ısrarcı olmadı. Türkiye’de basın arşivi, mağdur olan çocukların haberlerle daha da mağdur edildiği örneklerle dolu.

Adı, soyadı, fotoğrafı açık açık verilir ‘hırsız’, ‘katil’, ‘tinerci’ diye yaftalananlar... Şiddet ya da istismar mağduru olup ifşa edilerek ya da yaşadıklarının doğruluğu yanlışlığı sorgulanarak daha da mağdur edilenler... Çocuk haberleri rasgele bir muhabirin ya da editörün vicdanına, sorumluluk hissine bırakılmayacak kadar hayati bir konu. Köşe yazarından genel yayın yönetmenine, muhabirinden editörüne kadar bir gazetenin, derginin, televizyon kanalının ya da internet sitesinin tüm bileşenlerinin uymasının zorunlu olduğu kurallara bağlanması gerekiyor. Gelineen noktada bu konuda hassasiyet oluşsa da yeterli olmadığı yakın tarihli örneklerle ortada. Rehberlerle, kurum içi eğitimlerle ve mesleki denetimle bu sorunun tamamen ortadan kaldırılması gerekiyor.

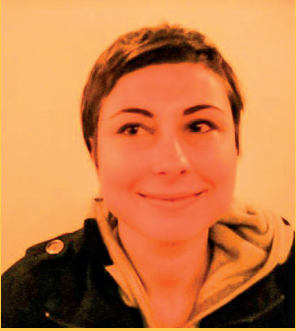
Demet Bilge Erkasap, Editör, Hürriyet Gazetesi

Basın özgürlüğü Anayasal bir hak olmasına rağmen bu özgürlük, sınırsız değil. Haberlerde çocukların kişilik haklarının korunması kanunlarla düzenlenir. Gazeteciliğe dair etik ilkeler de çocuğun yararını ön planda tutar. Tüm bu yasal zırha rağmen, çocuğun fiziksel ve psikolojik gelişimine, kişilik haklarına ve geleceğine etkisine dikkat edilmeden habercilik yapılıyor. Özellikle 90’lı yılların gazetecilik

uygulamalarında ve günümüzde de ana akım medyada görüyoruz örneklerini. Cinsel saldırı mağduru olan çocukların kimlikleri gizleniyormuş gibi yapılsa da, suç mahalli (okul, köy, mahalle, ilçe) açık bir şekilde veriliyor. Çocuğun akrabalık ilişkileri açık ediliyor. İstismara dair pornografik unsurlar öne çıkarılıyor. Şiddete uğrayan çocuklar şiddetin detaylarıyla haber konusu ediliyor. Şiddete neden olan koşullar ve bu koşulların iyileştirilmesine yönelik çözümler haber dışı bırakılıyor. Sıklıkla karşımıza çıkan bir diğer ihlal de, okul veya yoksul semtlerde gerçekleştirilen aynı ve nakdi yardımları yansıtırken; çocukların kişilik haklarının yok sayılması. Son olarak hastalık durumlarında da çocukların geleceğine etkisinin göz ardı edildiği haber kurgularıyla karşılaşmaktayız.

Gürkan Akgüneş, Haber Araştırma Müdür Yardımcısı, Milliyet Gazetesi

İçinde çocuk geçen haberler, çoğunlukla çocuğun maruz kaldığı iyi, kötü ya da sıradan bir olay hakkında. Çocuk yanar, düşer, kilitli kalır, tecavüze uğrar, dövülür, köpek ısırır. Ya da sevimliliğiyle büyüler, güldürür, okulda karne alır... Böylece yaygın medya edilgen bir “yavru” olarak çocuk imgesini her gün yeniden üretir. Çocuğun nesneleştirilip istismara uğramasını meşrulaştıran meşum bir rol oynar.

Hak haberciliğinin rolü de tam burada başlıyor. BM Çocuk Hakları Sözleşmesinin özü olan “çocuğun üstün yararı” ilkesi hak habercilerine çok önemli bir hareket noktası ve meşruiyet sunuyor. Habercileri çocuğun çocuk olarak varlığının, karakterinin idrakine götüren ilk adım bu. Yaygın medyanın tahakkümcü yaklaşımıyla hak haberciliğinin özgürlükçü yaklaşımı arasındaki sınır çizgisi de bu ilke bence. Ama bu sadece bir başlangıç.

Çocuk haberinin okurun, izleyenin zevkle ve bilgi edinerek, dikkatle takip ettiği bir haber olabilmesi için habercinin de çocuğa kendini ifade kanalları sunabilmesi gerekir. Onun çocuk olmaktan ileri gelen özgün varlığını, karakterini bir haber imgesi olarak yeniden kurabilmesi, bunun gerektirdiği özgül donanımı edinebilmesi gerekir.

“Çocuk Hakları Haberciliği” gelecek gazeteci kuşaklarının bu donanımı buluşmalarını sağlayan en önemli mecra olarak desteklenmeyi ve özendirilmeyi hak ediyor.

Nilüfer Zengin, Editör, bianet (2007-2008)

Muhabir olarak kapısından girdiğim bianet'te çocuk haklarıyla ilgili yayınlanan ilk haberimin girişinde, Prof. Dr. Oğuz Polat'ın ağzından şu cümle yer alıyordu: “Önemli olan çocuk haklarını toplumun gündemine oturtabilmek.”

Nisan 2004...Çocuk hakları haberlerini düzenli olarak takip

etmeye başladığımda, ilk farkına vardığım bu konuda ne kadar bilgisiz olduğumdu. Ne çocuklara bu gözle bakmıştım, ne de hayata çocukların gözünden bakmıştım. Ardından çocuk hakları için çaba gösteren ve sesi duyulmayan onlarca insanın, kurumun, topluluğun varlığını keşfettim. Çocuk alanında faaliyet gösteren uzmanlar vardı. Ancak bu çabaları medyanın dolayımıyla kamusal tartışma alanına taşınamıyor, politikleşmiyordu. Dolayısıyla da etkisi sınırlı kalıyordu. Dahası, çocuklar “eksik yetişkinler” olarak görülüyor, doğrudan kendilerini ilgilendiren konularda dahi fikirleri sorulmuyordu. Bu düşüncenin kendisi bile absürd karşılanıyordu. Örneğin; bir semte yapılacak çocuk parkının nasıl olması gerektiği o parkta oynayacak çocuklara sorulmuyordu. Ya da çocuk işçiliğiyle ilgili rakamlara boğulmuş soğuk bir haberde zorla çalıştırılan bir çocuğun deneyimine başvurmak akla gelmiyordu. Tersine, ana akım medya çoğu zaman meslek etiğine ve hatta yasal düzenlemelere karşın, çocuğun haklarını ihlal eden bir habercilik pratiği yürütüyordu. bianet'in çocuk hakları odaklı habercilik için 15 yılı aşan süredir sürdürdüğü çabası duvarda bir gedik açtı, oradan geçen habercilerin çoğalmasını dileyelim.

Erhan Üstündağ, Editör, bianet (2004-2011)

Sözlük

Acil yardım hattı-Alo 183:

Alo 183, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde hizmet verir. Aile, kadın, çocuk, engelli, yaşlı, şehit yakınları ve gazilere yönelik ihmal, istismar, şiddet vakaları veya töre ve namus cinayetlerinin önlenmesine yönelik ihbar ve danışma hattı. (*bianet*, 2004)

Adli bildirim: İstismara uğrayan ya da istismar kuşkusu olan bir çocuğun resmî bir raporla adli makamlara bildirilmesi. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Akran zorbalığı: Yaş, fiziksel güç ya da başka özellikler açısından daha zayıf olan çocuk ve gençlerin diğer yaşlıları tarafından kasıtlı ve yinelenen biçimde fiziksel, sözel, cinsel ya da duygusal yönden olumsuz davranışlarla karşı karşıya bırakılmaları. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Anne ve bebek ölümleri:

Hamileliklerde doğum öncesi ve sırasında hem anne hem de bebeğinin yaşamını yitirme riski. Çocuk yaşta hamileliklerde, daha ileri yaşlardaki hamileliklere göre dört kat fazla. (*Çocuk Evlilikleri ve İlişkili Kavramlar Sözlüğü*)

Ceza sorumluluğu:

Türk Ceza Yasası'na göre 12 yaşından büyüklerde, suçun yasal tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörebilme yetisi. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Cinsel taciz: Cinsel amaçlı olarak kişinin farklı yollarla rahatsız edilmesi. Isık çalmak veya cinsel içerikli laf atmak, cinsel ilişki teklifinde bulunmak, cinsel içerikli SMS veya e-posta göndermek, cinsel amaçlı olarak takip etmek, cinsel organ teşhir etmek cinsel taciz suçu kapsamında sayılıyor. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Cinsellik amaçlı çocuk ticareti:

Çocukların bir yerden başka bir yere (uzak ya da yakın bir mesafeye) taşınarak yetişkinlerin cinsel istismarına ve cinsel sömürüsüne maruz bırakılması. (*ÇAÇAV 2015*)

Cinsiyet seçimli kürtaj: Hamilelik döneminde kız çocuklarının kürtaj ile alınması. Ataerkil kültürlerde erkek çocuk sahibi olmanın yüceltilmesi sonucu kız çocuk bekleyen anne adaylarına kürtaj olması yönünde baskı yapılabiliyor. (*Çocuk Evlilikleri ve İlişkili Kavramlar Sözlüğü*)

Çocuğun cinsel istismarı:

Çocuğun bir erişkin ya da yaşça kendinden büyük bir kişi tarafından cinsel doyum elde etmek amacıyla kullanılması. Anal ya da vajinal ilişki, oral-genital ilişki, cinsel organların ellenmesi, çocuğun pornografide ya da fuhuşta kullanılması, çocuğa pornografi izletilmesi, teşhircilik vb. gibi eylemler. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Çocuğun yüksek yararı:

Çocuğun hak ve ihtiyaçlarının öncelikli olarak değerlendirilmesi. BM ÇHS 3. maddeye göre kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir. (*BM ÇHS*)

Çocuk dostu okul: Sanatsal etkinliklere değer veren, çevre dostu, cinsiyete duyarlı, çocuk haklarına saygılı, çocuğun yönetime ve kararlara katılabildiği, sorumluluğun paylaşıldığı okul. (*UNICEF 2002*)

Çocuk dostu şehir: Çocuk haklarını uygulamaya kendini adanmış şehir. Uygulamada çocuk haklarının politikalara, yasalara, programlara ve bütçelere yansması anlamına gelir.

Çocuğun sağlık ve eğitim gibi temel hizmetleri almak, caddede tek başına güven içinde yürümek, arkadaşları ile oyun oynamak ve yeşil alana sahip olmak, kültürel ve sosyal etkinliklere katılmak gibi haklarını öncelik altına alır. Etnik köken, din, gelir, cinsiyet veya engellilik durumu ne olursa olsun, çocuğun her hizmete erişerek şehrin eşit vatandaşı olması sağlanır. (*UNICEF 2016*)

Çocuk dostu yaklaşım:

Çocukların hoşlanacağı, her türlü haklarını ve önceliklerini koruyan yaklaşım. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Çocuk Evlilikleri/ Erken yaşta

evlilik: Eşlerden biri ya da ikisi birden 18 yaş altında yapılan evliliklerdir.

Çocuk istismarı: Çocukların sağlıklarına zarar veren, fiziksel, duygusal, zihinsel ya da sosyal gelişimlerini olumsuz etkileyen tutum ve davranışlara maruz kalmaları. Çocuk örselenmesi. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Çocuk katılımı: Çocukların görüşlerinin dinlenmesi, dikkate alınması ve karar mekanizmalarına dahil olmaları demektir. (*Çocuk Evlilikleri ve İlişkili Kavramlar Sözlüğü*)

Çocuk mahkemesi: Her ilde ve büyük şehir belediyeleri sınırları içinde kalan ilçeler dışında, merkez nüfusu yüz binin üzerindeki her ilçede kurulan ve 15 yaşını bitirmeyen küçükler tarafından işlenen ve genel mahkemelerin görevine giren yasalara aykırı fiillerle ilgili davalara bakan mahkemeler. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Çocuk pornografisi: Çocuğun gerçek veya kurgulanmış herhangi bir cinsel aktivite içerisinde gösterilmesi veya vücudunun belli yerlerinin cinsel amaçla gösterilmesi. (*Sevi Yıldız 2009*)

Çocuk ve gençlik merkezleri: Eşler arası anlaşmazlık, ihmal, hastalık, kötü alışkanlık, yoksulluk, terk ve benzeri nedenlerle barınma olanağı kalmayan, sosyal tehlike ile karşı karşıya kalan veya sokakta çalıştırılan çocuk ve gençlerin geçici süre ile rehabilitasyonlarını ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamak amacıyla kurulan yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşları. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Çocuk yuvası: Yaşları 0-12 arasındaki korunma ihtiyacı olan çocuklarla gerektiğinde on iki yaşını dolduran kız çocuklarının bedensel, eğitsel, psikososyal

gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik ve iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı kuruluşlar. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Eğitim ihmali: Çocuğun öğrenim yaşına geldiği hâlde okula gönderilmemesi, okula giden çocuğun okul gereksinimlerinin sağlanmaması. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Ergenlik: Fiziksel, cinsel ve ruhsal açıdan gelişme ve olgunlaşmanın meydana geldiği, cinsel olgunlaşma ve üreme yeteneğinin kazanıldığı, çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Evlat edinme: Biyolojik aileleri ile yaşama şansını kaybetmiş çocukların hukuksal bir süreç sonucunda velayet hakkının alınması. (*Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019*)

Gönüllü ailelik: Çocukların kuruluşlardaki yaşantılarına yardımcı olmaya yönelik uygulama. Çocukların evde misafir edilmesi hafta sonu ve tatil günlerinde mümkün olabilmektedir. (*Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019*)

Gözaltına alma: Yasanın verdiği yetkiye göre yakalanan kişinin, hakkındaki işlemlerin tamamlanması amacıyla, adli mercilere teslimine veya serbest bırakılmasına kadar geçen yasal süre içerisinde sağlığına zarar vermeyecek biçimde özgürlüğünün geçici olarak kısıtlanıp alıkonulması. (*Çocuk Odaklı Habercilik*)

İfade alma: İşlediğinden kuşku edilen suç bildirilip, susma ve savunmadan yararlanma hakkı ile kuşkudan kurtulması için somut kanıtların toplanması için suç işlediği kuşkusuna altında bulunan kişilerin kolluk kuvveti tarafından dinlenmesi ve tutanağa geçirilmesi. (*Çocuk Odaklı Habercilik*)

İhmal: Çocuğun beslenme, barınma, korunma, sevilme gibi temel fiziksel ve duygusal gereksinimlerinin karşılanmaması. Çocuğun sağlığı ve gelişimine olumsuz etkileri olabilir. (*Çocuk Evlilikleri ve İlişkili Kavramlar Sözlüğü*)

Koruyucu aile: Çocuğun velayeti öz ailesindeyken aile yanında bakımı bir süre için sağlanamadığı için çocuğun bakım, yetiştirme ve eğitim sorumluluğunu devlet ile paylaşan aile ya da kişilerdir.

Uzun veya kısa süreli olabileceği gibi ücretli veya gönüllü statüde yapılabilir. (*Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019*)

Kovuşturma: İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre (mahkemedeki evre). (*Çocuk Odaklı Habercilik*)

Kötü muamele: Çocukların, sağlıklarına zarar veren, fiziksel, duygusal, zihinsel ya da toplumsal gelişimlerini olumsuz etkileyen tutum ve davranışlara maruz kalmaları, çocuk örselenmesi. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Kurum bakımı: Ebeveynleri tarafından bakılamayacağı ya da onların yanında kalmasının sakıncalı olduğu şeklinde inceleme raporu hazırlanmış ve mahkeme tarafından korunma kararı alınmış çocukların devlet tarafından yaşlarına uygun Çocuk Yuvası, Yetiştirme Yurtları, Çocuk ve Gençlik Merkezleri, Koruma, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerinde bakılması. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Müdafi: Şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukat. (*Çocuk Odaklı Habercilik*)

Pedofili: Yetişkin bir kimsenin çocukları cinsel açıdan çekici bulması ve onlara cinsel eğilim duymasına neden olan psikoseksüel rahatsızlık. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Sanık: Kovuşturmanın (iddianamenin kabul edilerek kamu davasının açılmasının) başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişi. (*Çocuk Odaklı Habercilik*)

Sokakta çalıştırılan çocuk:

Sokakta çalıştırılan çocuklardan bazıları ailelerinin denetimi altında, aileleriyle sürekli ilişki içindeyken bazıları tümüyle sokakta yaşar.

Sokakta yaşayan çocuk:

Ebeveynleriyle veya bakım altında olduğu kurumlarla ilişkisini kısmen veya tamamen kesmiş, günün önemli bir kısmını sokaklarda geçiren çocuk. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Sorgu: Şüpheli veya sanığın hakim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturma konusu olan suçla ilgili dinlenmesi. (*Çocuk Odaklı Habercilik*)

Soruşturma: Kanuna göre yetkili mercilerce (kolluk, savcılık gibi) suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre. (*Çocuk Odaklı Habercilik*)

Suç: Yasaların yasakladığı, cezalandırılmasını öngördüğü eylem. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Suçlu (Hükümlü): Bir suç işlediğine mahkemece karar verilmiş (kesinleşmiş) kişi. (*Çocuk Odaklı Habercilik*)

Şüpheli: Soruşturma evresinde, suç işlemiş olma şüphesi altında bulunan kişi. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Tıbbi ihmali: Çocuğun sağlıklı iken izlenmemesi, aşılarının yapılmaması, hastalanınca hekime götürülmemesi, tedavi önerilerine uyulmaması, gözlük, işitme aygıtı, koltuk değneği gibi gereksinimlerinin karşılanmaması ve çağdaş sağlık olanaklarından yararlandırılmaması gibi eylemlerin bütünü. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Toplumsal cinsiyet: Toplumsal olarak kurgulanmış, öğretilmiş kadın ve erkek rolleridir. Toplumsal cinsiyet kültürel ve sosyal olarak belirlenen cinsiyet rollerine karşılık gelir. Bu roller davranış kalıplarını, sorumlulukları, paylaşım düzenlerini, kaynaklara ve ayrıcalıklara erişimimizi de belirler. (*Çocuk Evlilikleri ve İlişkili Kavramlar Sözlüğü*)

Travma sonrası stres

bozukluğu: Aşırı korku, çaresizlik ve dehşet duygusu yaratan ya da ölüm tehlikesi oluşturan bir olaydan sonra gelişir. Kişide olayı tekrar tekrar yaşama, travmaya eşlik etmiş olan uyarılardan kaçınma, genel bir tepkisizlik hâli, uyku sorunları, öfke patlamaları gibi aşırı uyarılmışlık belirtileri gözlenebilir. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Vasi: Yasanın öngördüğü durumlarda, küçük veya kısıtlı kişilerin haklarını korumak üzere mahkeme tarafından atanan yasal temsilci. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Vekil: Katılan, suçtan zarar gören veya malen sorumlu kişiyi ceza muhakemesinde temsil eden avukat. (*Çocuk Odaklı Habercilik*)

Velayet: Anne ve/veya babanın reşit olmamış çocukları üzerindeki çocuğun korunması ve temsil edilmesine dair sahip oldukları hak ve yetki. (*Çocuk ihmali ve istismarı terimleri*)

Yetiştirme yurdu: Korunmaya ihtiyacı olan çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü

olan yatılı sosyal hizmet kuruluşları. 13-18 yaş arasındaki çocuklar içindir. Korunma kararının devamı gerekiyorsa 18 yaş üstü kişiler için de hizmet verir. (2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu)

Sözlük kaynakçası

Akço, Seda ve Onat, Yasemin, “Çocuk ve Habercilik”, *Çocuk Odaklı Habercilik içinde*, Alankuş Sevdâ (der.), Hak Haberciliği Dizisi, BİA-IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2007.

Doğan, Selen (haz.), *Erken Yaşta Evlilik ve İlişkili Terimler Sözlüğü*, Uçan Süpürge Kadın İletişim Derneği, 2013.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, *Koruyucu Aile*, 2019.

Alo 183 Destek Hattı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018.

Beyazova, Ufuk ve Şahin, Figen, *Çocuk İhmali ve İstismarı Terimleri*, Sözlük Dergisi, Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezi, 2006.

Cinsel Amaçlı Turizm ile Mücadele, 2008.

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, Doğru Kelimeleri Kullanmak, Cinsel Şiddet Üzerine Haber Oluşturmak, 2017.

ÇAÇAV, Çocuklara Yönelik Ticari Cinsel Sömürü Ne Demektir, 2015.

Çocuklara Yönelik Ticari Cinsel Sömürüyle Mücadele Ağı

Kadem, Erken Yaşta ve Zorla Evliliklere Karşı Mücadele Çalıştay Raporu, 2018.

UNICEF, Çocuk Dostu Şehirler, 2016.

Kaynakça

Akdağ, Çilem Tuğba, Yeni Medyada Çocuk Haberciliği: “Milliyet Çocuk”, “Hürriyet Çocuk” ve “Cicicee Çocuk Deyince” Sayfalarının İncelenmesi, İleti-s-im Cilt 25, 2016

Alankuş, Sevda (der.), Çocuk Odaklı Habercilik, Hak Haberciliği Dizisi, BİA-IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2007.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1989

Çobaner, Aslıhan Ardiç, Çocuk Hakları Bağlamında Suriyeli Mülteci Çocukların Haberlerde Temsili, Marmara İletişim Dergisi, Sayı 24, 2015.

Hrant Dink Vakfı, Türkiye Yazılı Basınında Çocukların Temsili, Aralık 2018.

Eğitim Reformu Girişimi, Eğitim İzleme Raporu 2017-2018, <http://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2017-18-2/>

Firat, Feyyaz, Çocuk Odak ‘sız’ Habercilik: İnternet Gazetelerinde Çocuk İçerikli Haberlerin Sunumu ve Etik İhlaller, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, 2016.

McCrum, Sarah ve Bernal, Paul, Interviewing Children: A Training Pack for Journalists, Children’s Voices, 1994

Ova, Nalan, Türkiye’de Yazılı Basında “Çocuk Gelinler”in Temsili, Selçuk İletişim Dergisi Cilt 8, Sayı 2, 2014.

Tunç, Aslı, Haber Taraması (16. 20 ve 24 Nisan 2018), 2018.

Üstündağ, Erhan ve Şık, Ahmet, Bia-UNICEF Diyarbakır Semineri, 17-18 Aralık 2005.

UNICEF, Çocuk Hakları ve Gazetecilik Uygulamaları, Hak Temelli Perspektif, 2007

The Media and Children’s Rights

Doğru Kelimeleri Kullanmak, Cinsel Şiddet Üzerine Haber Oluşturmak, Femisto, Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, 2017.

Web siteleri

Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, Adli İstatistik 2017.

Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi (BETAM), Her Üç Çocuktan Biri Maddi Yoksunluk İçinde, 2014.

BİA Haber Merkezi, CHP'li Vekil Ali Şeker: 18 Ayda 22 bin Çocuk Anne Oldu, Bağımsız İletişim Ağı (bianet), 2018.

Demir, Ergün, “Oğluma pantolon alamıyorsam niye yaşıyorum” dedi, kendini astı, Astakos Haber, 21 Eylül 2018.

Evrensel Haber Merkezi, “Bakanlık açıkladı: 3 bin 13 çocuk cezaevinde”, 14 Kasım 2018, Evrensel

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, Geçici Koruma Kapsamı Altındaki Öğrencilerin Eğitim Hizmetleri 2018-2019.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2017-2018.

Türkiye İstatistik Kurumu, Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2012.

Türkiye İstatistik Kurumu, İstatistiklerle Çocuk, 2017.